

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911.   Andra kammaren.   Nr 43.

Onsdagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 4 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman C. J. Öberg, som lider af hjärtsvaghet (cardiosclerosis?) för närvarande är till arbete oförmögen intygas.
Stockholm den 5 maj 1911.

Edv. Laurent,
legitimerad läkare.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtanden nr 63—70, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 2, bevillningsutskottets betänkande nr 26 samt lagutskottets utlåtande nr 47.

§ 4.

Vidare föredrogos hvart för sig och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 84, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i gällande lagstiftning, att rätten till fiske göres oberoende af strandäganderätten; och

nr 85, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträttsupplåtelse från kronojord.

§ 5.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 86 och 87 bordlades åter.

§ 6.

Härefter föredrogos hvart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor; och

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 91—95 och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, som nu föredrogos, blefvo ånyo bordlagda.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig härmed hemställa det kammaren måtte besluta den ändring i föredragningsordningen, att å föredragningslistan för lördagens plenum måtte först bland två gånger bordlagda ärenden uppföras: lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ideella föreningar, lag om ekonomiska föreningar samt lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, *dels ock* i anledning däraf väckta motioner.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag angående de i § 6 här ofvan omnämnda ärenden.

§ 10.

Till afgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående aflöning för flottans kårer och stater.

*Angående
aflöning för
flottans kårer
och stater.*

Mom. a)–c).

Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte

a) godkänna stater för flottans officerskår, för reservofficerare under repetitionsöfning vid flottan, för flottans underofficerskår, för flottans sjömanskår samt å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan äfvensom för marinintendenturkåren och för reservmarinintendentsaspiranter af den lydelse, bilagorna nr 2—8 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden den 13 januari 1911 utvisade;

b) i riksstaten för år 1912 från reservationsanslaget till repetitionsöfningar för reservofficerare vid flottan öfverföra 9,500 kronor till anslaget till aflöning för flottans kårer och stater;

c) med godkännande af förordad uteslutning af stat för marinintendenturkåren i flottans reserv och minskning i anvisningen för reserv- och indragningsstaterna samt båtsmanskompanierna, i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater med, förutom nämnda öfverföring, 73,372 kronor.

Uti afgifven reservation hade emellertid herrar *J. T. Larsson*, *Thorsson* och *Rydén* föreslagit, att Riksdagen måtte

a) godkänna stater för flottans officerskår, för reservofficerare under repetitionsöfning, för flottans underofficerskår, för flottans sjömanskår samt å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan, äfvensom för marinintendenturkåren och för reservmarinintendentsaspiranter af den lydelse bilagorna nr 2—8 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden den 13 januari 1911 utvisade med den ändring,

att antalet officerare enligt bilaga 2 minskades med 3 löjtnanter och 1 underlöjtnant och slutsumman å denna stat minskades med 5,220 kronor till 708,180 kronor, samt att i bilaga 6 dagaflöningen för 3 löjtnanter och 1 underlöjtnant afdroges, i följd hvaraf denna stats slutsumma minskades med 4,380 kronor till 861,473 kronor.

b) lika med utskottet.

Angående
aflöning för
flottans kårer
och stater.

c) att med godkännande _____,
förutom nämnda öfverföring, 62,572 kronor.

Sedan momenten föredragits, lämnades på begäran ordet till

(Forts.)

Herr Thorsson som yttrade: Herr talman, mina herrar! I föreliggande punkt har Kungl. Maj:t begärt en ökning af tre löjtnants- och en underlöjtnantsbeställning. Denna framställning har af utskottet tillstyrkts. Kungl. Maj:t motiverar den föreslagna ökningen därmed, att mobiliseringsbehovet icke är fyllt, utan att det ytterligare kräfvdes ett afsevärdt antal officerare.

Då samma ärende var föremål för behandling vid fjolårets riksdag, beslutade Riksdagen att icke godkänna den framställning, som då gjordes. Den mobiliseringsplan, som Kungl. Maj:t här stöder sig på har, såvidt jag kan förstå, icke varit föremål för Riksdagens bedömande; och då vi icke ha något direkt att gå efter annat än Kungl. Maj:ts beräkningar i förevarande fall, hvilka vi ej satts i tillfälle att närmare pröfva, så förefaller det mig, att Riksdagen icke utan vidare bör biträda förslaget om ökning af antalet officerare. Officerareantalet står ju i ett visst förhållande till antalet fartyg, och det har i många år gått till så här i riksdagen, att Kungl. Maj:t motiverat behovet af ökad officersantal med att man måste ha nödig bemanning till fartygen, och när vi sedan kommit till fartygsanskaffningen, har betonats, att flera fartyg behöfdes för att kunna ge tillräcklig öfning åt manskap och befäl. Genom den metoden har man år efter år plockat på både officersantalet och fartygsantalet.

Nu skref Riksdagen i fjol till Kungl. Maj:t och anhöll, att Kungl. Maj:t måtte utrangera en del fartyg af äldre typer, som icke längre vore tjänliga att användas i aktiv tjänst; och som en följd af detta skulle naturligtvis officersbehovet också minskas. Som svar å denna skrifvelse begär nu Kungl. Maj:t ökad antal officerare. Af den föreliggande propositionen framgår det tydligen, att där skon egentligen klämmer är, att en del sjöofficersämnen under året komma att utexamineras och därför måste vederbörande sörja för, att det också blir nya platser inrättade; men det förefaller mig, som om Riksdagen under de senare åren så rikligt tillgodosett Kungl. Maj:ts kraf i det hänseendet, att det kan vara tid på, att man i någon mån stannar i den marschen. Det finnes enligt marinens rulla 11 stycken kaptensbeställningar af 2 klass vakanta, och om jag ej missminner mig, är det två kommandörkapten, som under 1912 enligt åldersberäkning måste afgå från sina befattningar, och det blir då icke mindre än 13 platser, som skola fyllas. Befordringen inom flottan har under de senaste åren gått så hastigt, att Kungl. Maj:t för närvarande saknar kompetent folk att befordra till kaptensgraden, d. v. s. kompetent efter tjänsteårsberäkning, utan först den 27 oktober 1911 är det möjligt för Kungl. Maj:t att befordra 8 löjtnanter

till kaptener af andra grad och först den 27 oktober 1912 ytterligare 5.

Det förefaller mig sålunda, som om det egentligen icke vore för att skaffa befordringsmöjligheter, man behöfde skapa flera nya officersbeställningar. Det enda bärande motiv, som jag finner, att Kungl. Maj:t här haft, är, att det blir fyra stycken kadetter färdiga, som skola befordras, och därför får man skapa nya beställningar.

Nu vet jag fullväl, att man häremot kommer att göra den erinringen att för fyllande af den mobiliseringsplan, som Kungl. Maj:t fastställt och som sedermera af 1907 års försvarskommitté granskats och befunnits vara alldeles utmärkt, kommer att behövas icke allenast dessa utan ytterligare ett stort antal officerare. Men vid bedömande af denna fråga förefaller det mig, som om man ändå kunde vänta litet med officersanskaffningen, tills man får se huruvida utrangeringen af den gamla fartygsmaterielen i nämnvärd grad inverkat på behovet af officerare.

Med anledning af hvad jag yttrat ber jag, herr talman, att få yrka afslag å statsutskottets betänkande i hvad det afser ökning af officersantalet med nu ifrågasatta fyra officerare, och bifall till dess framställning i öfrigt, eller med andra ord bifall till den reservation, jag jämte två andra utskottsledamöter fogat vid betänkandet.

Vidare anförde:

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Jag skall för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag. Kungl. Maj:t har här begärt en ökning med tre löjtnanter och en underlöjtnant, och såvidt jag kan läsa af handlingarna och såvidt vi inom kommittén af oss tillgängliga uppgifter kunnat förstå, är det alldeles nödvändigt att dessa beställningar beviljas. Det är ju icke numera såsom förr, att när Kungl. Maj:t begärde en ökning i antalet officerare, de utexaminerade kadetterna fingo träda i tjänstgöring såsom officerare, så snart de lämnade sjökrigsskolan. Nu få dessa, som lämna sjökrigsskolan på hösten 1911, icke sin aflöning förrän 1912. Det är fullkomligt styrkt, att här föreligger ett stort behof af officerare, i synnerhet för de undervattensbåtar, som bli färdiga under året, och jag kan icke fatta annat än att när vi skaffat denna materiel vi också måste skaffa officerare, som kunna sköta densamma, allra helst som dessa befattningar på undervattensbåtarna äro så kräfvande, att det icke går an att sätta hvem som helst dit.

Jag tror sålunda, herr talman, att det är alldeles nödvändigt att vi bereda dessa platser och skall därför, som sagdt, yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet v. Krusenstierna: Herr talman, mina herrar! Herr Thorsson anförde nyss så-

*Angående
aflöning för
flottans kårer
och stater.
(Forts.)*

Angående
 aflöning för
 flottans kårer
 och stater.
 (Forts.)

som skäl för afslag på Kungl. Maj:ts proposition den omständigheten, att mobiliseringstabellen, som upptager officersbehovet, icke blifvit delgifven Riksdagen. Denna tabell är, som herrarna veta, en hemlig handling, och kan därför icke offentliggöras. Jag skall emellertid icke underlåta att vid första lägliga tillfälle meddela statsutskottet, hvad som däraf kan behöfva blifva kändt, för att behovet af officerare må kunna bedömas.

Hvad beträffar den utrangering af äldre materiel, som herr Thorsson berörde, så vill jag nämna, att af vår äldre materiel är det möjligen 2 och 3 klassens pansarbåtar, som skulle kunna blifva föremål för en utrangering, genom hvilken man skulle kunna åstadkomma en minskning i officersbehovet af nämnvärd betydelse. Men dels äro dessa fartyg nyligen moderniserade och ombestyckade genom af Riksdagen beviljade anslag, dels äro de vid mobilisering oundgängligen nödvändiga för tjänsten vid de lokalstyrkor, för hvilka de äro afsedda. Någon utrangering af dessa pansarbåtar tror jag därför icke på lång tid kan vara att emotse. Däremot utrangeras efter hand äldre torpedbåtar, i den mån det anses möjligt att undvara dem i de mobiliserade sjöstyrkorna.

Den utnämning af officerare, som äger rum i höst, är, såsom framgår af den kungl. propositionen, af den omfattning, att det kan beredas tillfälle att fylla fyra vakanser i officerskåren, och för min del anser jag, att det är icke den omständigheten, att officerare finnas tillgängliga för att lyfta lönerna, som gör det behöfligt att öka officerskåren, utan den att det från sjökrigsskolan utexamineras ett antal ynglingar, som kunna fylla vakanserna inom sjöofficerskåren.

Herr Thorsson: Ja, herr talman, den mobiliseringsplan, som kommer till synes i den kungl. propositionen, då Kungl. Maj:tt motiverar behovet af nya officersbeställningar, har ju flera gånger varit föremål för Riksdagens pröfning i så måtto, att vi ha haft antalet uppgifvet i hvarje proposition, som öfverlämnats till Riksdagen. Men därur framgår visst inte det verkliga behovet, detta måste bedömas i samband med materielen och jag tillät mig i mitt förra anförande säga det, att man har bibehållit för mycket af den gamla materielen och beräknat bemanning till densamma.

Vidare vill jag säga, att det är visserligen mycket bra, att herr statsrådet utlofvar, att till statsutskottets förfogande ställa den hemliga mobiliseringsplanen. Det hade dock varit mycket bättre, om denna plan varit tillgänglig i utskottet, när vi behandlade detta ärende. Då hade vi kanske icke behöft upptaga kammarens tid med att diskutera saker och ting, som vi i statsutskottet icke haft tillfälle att pröfva utan måst taga på god tro. Jag vill emellertid erinra om, att det redan för ett par år sedan ställdes i utsikt, att Svea och Göta skulle öfverföras till 2:a linjen, och då var det väl också meningen, att reservofficerare skulle träda i stället för offi-

cerarne på stat. Det kan hända, att om Kungl. Maj:t finge litet tid på sig, så skulle en del fartyg kunna utrangeras eller öfverföras till den linje, där de egentligen höra hemma, och då kanske officerare och manskap räckte till bättre än nu.

*Angående
aflöning för
flottans kärer
och stater.
(Forts.)*

Jag tror icke heller, att det skulle skada, om man från Kungl. Maj:ts sida beflitade sig om att i något högre grad utnyttja underofficerskåren i stället för att använda så att säga öfverkvalificerad arbetskraft på en hel del poster.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr J. T. Larsson m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 af utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herr J. T. Larsson m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 112 ja mot 99 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. d).

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4, angående flottans nybyggnad och underhåll.

I öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i riksstaten för år 1912 höja reservationsanslaget till flottans nybyggnad och

*Angående
flottans ny-
byggnad och
underhåll.*

Angående
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

underhåll, nu 2,375,000 kronor, med 41,000 kronor till 2,416,000 kronor.

Reservation hade dock afgifvits af herrar *Thorsson* och *Rydén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning om höjning af reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll, i riksstaten för år 1912 uppföra samma anslag till oförändradt belopp eller 2,375,000 kronor.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Thorsson*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ej heller i denna punkt har jag kunnat följa med utskottet. Kungl. Maj:t begär en ökning i detta anslag med 41,000 kronor och utskottet för sin del tillstyrker detta.

Jag har den upfattningen, att detta anslags otillräcklighet beror mer än något annat på bibehållandet af den gamla fartygsmaterielen, hvilken, ju äldre den blir, årligen kräver allt drygare underhåll. Jag har här en lång lista på dylika fartyg, som egentligen borde varit utrangerade för länge sedan. Af andra klass pansarbåtar ha vi *John Ericsson* 46 år gammal, *Tordön* 45 år och *Tirfing* 44 år; af tredje klassens pansarbåtar *Hildur* 39 år, *Gerda* 38, *Ulf* 38, *Björn* 37, *Bärsärk* 37, *Sölve* 36 och *Folke* 36. Samtliga dessa båtar ha varit underkastade mer eller mindre genomgripande ändringar, den sista under 1908. Ehuru Riksdagen i vissa fall beviljat särskilda anslag till dessa ändringar, är det mycket antagligt, för att ej säga säkert, att afsevärda belopp af underhållsanslaget blifvit använda för en del af dessa ändringsarbeten. Det är i så fall icke så mycket att förundras öfver, om underhållsanslaget icke hinner till för underhållet när detsamma äfven användes till genomgripande förändringar af vissa båtar.

Utöfver dessa fartyg ha vi bland kanonbåtar *Disa* 34 år, *Urd* 34 år, *Skagul* 33 år, *Skäggald* 32 år, hvartill komma en del andra fartyg, nämligen *Saga* 33 år, *Falken* 34, *Rota* 33, *Skuld* 32, *Gunhild* 48, *Alfhild* 48, *Sköldmön* 43, *Kare* 42, *Eugenie* 37, *Gladan* 54, *Blenda* 57, *Ran* 54, af *Chapman* 81 och *Stockholm* 55.

Således finnas, som vi se, en hel flottilj med fartyg, som äro af den beskaffenhet, att det skulle vara ren förtjänst för kronan, om de sänktes i hafvets djup i stället för att plåstras om år från år. Nu motiverar visserligen Kungl. Maj:t behovet af en ökning i detta anslag därmed, att detsamma har öferskridits under 1909 vid Karlskrona station med 45,007 kronor, vid samma station under 1910 med 170,000 kronor samt vid Stockholms station under 1909 med 114,034 kronor. Det är således afsevärda belopp, hvarmed detta anslag blifvit öferskridet. Kungl. Maj:t tar detta öferskridande som ett starkt vägande skäl för den föreslagna ökningen, men anser

att utredningen ännu är för ofullständig för att Kungl. Maj:t skulle kunna begära medel till täckande af det öfverskridna beloppet. Det förefaller mig dock, som om Riksdagen trots detta öfverskridande icke borde höja anslaget förr än Kungl. Maj:t kommer in med en redogörelse för den kassation af gamla fartyg, som är ifrågasatt, samt lämna en fullständig utredning icke allenast om öfverskridandet, utan äfven på hvad sätt detta har skett. Det torde nämligen förhålla sig så, att afsevärda belopp träffat detta anslag, hvilka både kunde och borde öfverföras till andra. Jag hoppas för öfrigt, efter hvad som passerat inom marinen under den sista tiden, att det skall blifva en grundlig rengöring och renovation af hela denna historia, så att det icke blir öfningsanslaget allenast, som göres till föremål för en grundlig undersökning, utan att undersökningen äfven utsträcker till andra anslag. I så fall tror jag, att särskildt detta anslag hör till dem, som pocka på att bli ihågkomna.

Då jag, som sagdt, icke kunnat biträda utskottets förslag om att öka detta anslag med 41,000 kronor, har jag jämte herr Rydén i en reservation yrkat, att anslaget måtte utgå med oförändradt belopp äfven för år 1912. Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Härpå yttrade:

Herr Nilson i Örebro: Det förhåller sig ju så, att af detta anslag skall bestridas icke blott hvad som åtgår till underhåll af flottans fartyg och båtar, utan jämväl hvad som är erforderligt till underhåll af dess hus och byggnader. Såsom den föregående ärade talaren meddelade, har under de gångna åren detta anslag icke så obetydligt öfverskridits. Detta öfverskridande synes mig vittna därom, att anslaget icke varit för högt beräknadt utan måhända snarare för knappt, äfven om man tar hänsyn till det enligt min mening mycket behjärtansvärda påpekande, som den siste ärade talaren gjorde, att äldre fartygsmateriel i större omfattning än hvad hittills har ägt rum bör utrangeras.

Om nu Riksdagen emellertid låter detta anslag utgå med samma belopp som hittills, så synes mig den sannolikheten ligga mycket nära, att det blir just *underhållet af hus och byggnader, som kommer att bli lidande*. Jag tror, att man med visst fog kan säga, att så har varit äfven hittills. I en af våra morgontidningar berättades här om dagen en historia, som skulle vara mycket löjlig, om den icke vore sann. Jag har varit i tillfälle att konstatera, att den är bokstafligen riktig. Det berättades, att man hade uppgjort plan för reparation af ett förrådshus på Stumholmen i Karlskrona. Men så befanns det, att reparationen hade inskränkt sig till att huset försetts med nya stuprör, som voro mycket nymålade och vackra, men själfva takrännan, som skulle leda vattnet till stuprören, var allt fortfarande som ett såll, och vattnet rann tvärs-

*Angående
flottans ny-
byggnad och
underhåll.*

-(Forts.)

Angående
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

igenom takrännan och naturligtvis ned på husets väggar, och stuprören gagnade till rakt ingenting. Man skulle nästan kunna tro, att denna historia vore gjord, men den är, som jag säger, fullkomligt sanningsenlig.

När man ser, att just underhållet af hus och byggnader på ett så betänkligt sätt har åsidosatts, så har jag icke kunnat värja mig för den bestämda uppfattningen, att det kommer att blifva detta underhåll, som framför allt får lida, om Riksdagen tar till detta anslag alltför knappt. Att råda bot på detta förhållande och åstadkomma en riktig uppdelning mellan fartygen och byggnaderna af detta anslag synes mig lämpligen böra ske på den vägen att anslaget uppdelas i två: ett för underhåll af hus och byggnader och ett annat för underhåll af flottans fartyg och båtar.

Med detta uttalande vill jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet von Kru-senstierna: Herr talman, mina herrar! Hvad beträffar de fartyg, som herr Thorsson räknade upp, så hade jag nyss tillfälle att tala om större delen af dem, nämligen om de gamla pansarbåtarna af andra och tredje klass och jag betonade då, att dessa samtliga äro väl behöfliga för försvarsändamål. Af de öfriga uppräknade fartygen äro visserligen en del mindre dugliga för försvarsändamål, men det förekommer dock hvarje år, att en större eller mindre del af dem rustas, och de göra fortfarande god tjänst. Skulle man göra sig af med dem, så är det sannolikt, att man finge skaffa sig andra fartyg för att göra den tjänst, som dessa nu förrätta. Det synes mig icke praktiskt att göra sig af med för sitt ändamål användbara fartyg, som man redan har, om man därigenom framkallar utgifter för anskaffning af andra. Särskildt vill jag i detta hänseende erinra därom, att för sjömättningsändamål användes just en del af dessa gamla fartyg, och göra de därvid god tjänst.

Beträffande den af herr Nilson i Örebro påpekade möjligheten att dela upp detta anslag i två delar, en för underhåll af hus och byggnader och en för underhåll af fartyg, torde det nog framdeles blifva tillfälle att taga den saken under ompröfning, då jag tager för gifvet, att snart nog en undersökning kommer att företagas af frågan, huruvida icke ut- och afrustningskostnaderna för fartyg under sjöexpeditioner lämpligen böra öfverföras från öfningsanslaget till underhållsanslaget. Enligt hvad jag inhämtat från marinförvaltningen hafva emellertid underhållskostnaderna under år 1910 till följd af en strängt iakttagen sparsamhet kunnat hållas ungefär inom de genom underhållsanslaget anvisade gränserna. Anslaget har nämligen vid Karlskronastationen öfverskridits med ungefär 9,000 kronor och vid Stockholmsstationen med ungefär samma belopp. Jag håller före, att en ökning af anslaget dock kommer att visa sig nödvändig, men den anbefallda utredningen

angående anledningen till öfverskridandet har ännu icke inkommit från marinförvaltningen.

*Angående
flottans ny-
byggnad och
underhåll.*

(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Nilson i Örebro, som förde utskottets försvar i föreliggande punkt, motiverade den begärda och tillstyrkta anslagsökningen med det skälet, att om icke riksdagen beviljade ökningen, så skulle byggnadsreparationerna eftersättas, och anförde bland annat, hurusom vederbörande i ett fall, då man satt in nya stuprör, låtit takrännan vara oreparerad. Detta kan jag icke finna vara ett bevis för att anslaget bör ökas, utan i stället innebära en maning att se till hur anslaget användes. Jag kan icke förstå annat än att den människa, som anordnat en sådan husreparation, varit mindre vetande. Om han satt dit en ordentlig takränna, hade väl vattnet runnit ut vid ändarna, men nu nöjde han sig med att sätta dit två nya stuprör och lät den träsiga takrännan vara. Detta bevisar emellertid endast som sagdt, att han icke hade något förstånd, och om han hade det, så brukade han det sannerligen icke.

Takrännan kan således icke motivera en ökning af anslaget. Skulle det vara på det sättet, som herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet sade, att de gamla fartygen äro så utomordentligt lämpliga för sina speciella ändamål, då vore det bättre, om man vid framläggandet af den s. k. flottbyggnadsplanen — försök till sådan synes ju föreligga i 1907 års försvarskommittés betänkande — hvari kommittén angifver den tid, inom hvilken flottan skall förnyas, talade om, att, när fartygen utrangerades, de skulle användas för det eller det ändamålet, och att man därför föreslog så eller så stor nedsättning i underhållsanslaget. Jag har icke den uppfattningen, att, bara därför att en sak är gammal, man skall kassera den. Men alla sjömän, som jag talat med, säga, att underhållsanslaget icke räcker till, af den anledningen att vi ha så många gamla fartyg, som kräfva mycket underhåll för att hållas flytande, och hvarigenom anslaget obehörigt betungas. Det är med denna utgångspunkt jag tillåtit mig att göra mina erinringar.

Herr Nilson i Örebro: Med anledning af herr Thorssons senaste anförande vill jag endast säga, att jag icke anförde historien om takrännan såsom ett bevis för genialitet hos den, som hade reparationsarbetet om hand. Men vid det förhållandet att på framställd förfrågan, hvarför man ej gjort mera åt byggnaden i fråga, den upplysningen lämnades, att pengarna ej räckte till, kommer frågan i en något annan belysning.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen gifvit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till den af herrar Thorsson och Rydén vid punkten afgifna reservationen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
undervis-
ningsverken.*

Punkten 8, angående undervisningsverken.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Leander: Jag har tillåtit mig att vid denna punkt väcka en motion, i hvilken jag föreslagit, att lönen för rektorn vid skeppsgosseskolan måtte höjas med 500 kronor utöfver det belopp, som föreslagits af Kungl. Maj:t och statsutskottet. Jag har i motiönen sökt påvisa, hurusom denne tjänsteman har en synnerligen maktpåliggande och grannlaga uppgift. Han skall nämligen icke blott undervisa utan också söka moraliskt fostra skeppsgossarna, af hvilka många sedermera skola i egenskap af underofficerare handleda den värnpliktiga ungdomen och med denna träda i den närmare beröring, hvari underofficerarne och truppen komma med hvarandra. Man synes mig därför böra sätta lönen så pass högt, att fullt lämpliga personer känna sig manade att söka platsen. När den senast förklarades ledig, var den nuvarande innehafvaren ensam sökande, och han har redan börjat söka sig bort därifrån, ty befattningen är icke så lättskött, som många synas förmena. Nu ha också stationsbefälhafvaren och marinförvaltningen föreslagit samma belopp, hvarom jag tillåtit mig göra hemställan i min motion. Läroverksöfverstyrelsen åter anser, att skeppsgosserektorn borde i lönehänseende jämsställas med rektorerna vid realskolor eller samskolor. Ledsamt nog har herr sjöministern icke ansett sig böra följa dessa myndigheters förslag. Hade så skett, tror jag icke, att statsutskottet varit sinnadt att pruta på det belopp, som jag föreslagit.

Såsom man kan inhämta af den kungl. propositionen, reglerades skeppsgosserektorns lön år 1876. Den kom då att ungefär motsvara rektorernas vid treklassiga läroverk, hvilka som bekant blifvit ersatta med real- eller samskolor. Man tycker, att konsekvensen borde bjudit, att rektorn vid skeppsgosseskolan i fortsättningen med hänsyn till aflönings storlek borde blifvit jämsställd med rektorerna vid realskolor. Men utskottet säger, att dessa båda befattningshafvare ingalunda synas kunna likställas. Jag undrar likväl, om icke detta är något förhastadt sagdt. Skeppsgosserektorn har att öfvervaka och leda undervisningen vid skeppsgosseskolan, som i medeltal räknar 400 lärjungar, alltså ett betydligt högre antal, än som i allmänhet förekommer vid en realskola eller en samskola. Under sig har han sex skollärare och tolf monitörer, hvilka sistnämnda icke fått samma utbildning för lärarekallet som lärarna vid en real- eller en samskola, enär dessa senare ha samma kompetens som en rektor. Det framgår däraf, att skeppsgosserektorn måste ha bra mycket mera tillsyn öfver undervisningen än en realskolerektor

behöfver ha. Dessutom äger skeppsgosserektorn att i egenskap af uppborädsman ansvara för undervisningsmaterielen, som består af tusentals böcker, taflor, kartor o. s. v. Äfvenså affordras honom en del skrifgöromål, som en realskolerektor än frikallad från. Men, säger vidare utskottet, »det förtjänar att särskildt anmärkas, att läsåret vid skeppsgosseskolan är betydligt kortare än vid en realskola.» Nu är det emellertid ifrågasatt, enligt hvad jag hört, att undervisningstiden vid skeppsgosseskolan skall utsträckas, och enligt de aflöningsbestämmelser, som äro bifogade denna stat, är rektorn skyldig underkasta sig vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet. Dessutom får han icke med sin rektorsbefattning förena annan aflönad syssla. Alltså är han icke i tillfälle att erhålla biinkomster. Med undantag af lata människor önskar väl hvar och en att få göra något och därigenom förtjäna någonting, hellre än att tvingas till sysslolöshet och ingenting bekomma. Enligt utskottets förslag kommer skeppsgosserektorn i en mellanställning mellan lektor och adjunkt vid ett allmänt läroverk, och vi få alltså en ny lönetyp till de 250, som vi förut äga. Rektorn vid skeppsgosseskolan får visserligen 500 kronor mera än en adjunkt vid ett läroverk, men pensionen är mindre, och detta oaktadt har han högre pensionsavgift än en adjunkt behöfver erlägga.

Man talar om nödvändigheten att bevara och stärka det civila elementet inom den militära förvaltningen. Ja, de som ha den åsikten, borde rösta för mitt förslag. Jag inser, att jag icke kommer någon vart gentemot ett enhälligt statsutskott, men jag anser dock min plikt bjuda, att jag yrkar bifall till motionen, och jag ber därför, herr talman, att vid mom. e) få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig väckta motionen, hvarigenom anslaget till skeppsgosseskolan, nu 27,670 kronor, skulle höjas med 2,000 kronor till 29,670 kronor.

Herr Persson i Stallerhult: Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den af herr Leander föreslagna ändring däri, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 9, angående aflöning för kustartilleriets personal.

Kungl. Maj:t hade i punkten 9 af femte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att med godkännande af stat för kustartilleriet af den lydelse, bilagan nr 11 vid statsrådsprotokollet öfver sjöfartsärenden den 13 januari 1911 utvisade, i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, nu 1,378,944 kronor, med 21,525 kronor till 1,400,469 kronor.

*Angående
undervisningsverken.
(Forts.)*

*Angående
aflöning för
kustartilleriets
personal.*

Angående
aflöning för
kustartilleriets
personal.
(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 118, hade herrar *Leander* och *Martin* hemställt, det Riksdagen ville besluta, att högst 100 underofficerskorpraler vid kustartilleriet måtte kunna tillerkännas kontant inkvarteringsbidrag, samt att för sådant ändamål anslaget under vederbörande titel måtte höjas med 2,000 kronor.

Utskottet hemställde

a) att herrar *Leanders* och *Martins* ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

b) att Riksdagen måtte, med godkännande af stat för kustartilleriet af den lydelse, bilagan nr 11 vid statsrådsprotokollet öfver sjöfartsärenden den 13 januari 1911 utvisade, i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, nu 1,378,944 kronor, med 21,525 kronor till 1,400,469 kronor.

Vid punkten var likväl fogad reservation af herrar *J. T. Larsson*, *Berg* i Stockholm, *Wiklund*, *Thorsson*, *Olsson* i Fläsbro, *Rydén*, *Nilson* i Örebro och *Thor*, som yrkat

a) (lika med utskottet),

b) att Riksdagen måtte godkänna stat för kustartilleriet af den lydelse, bilagan nr 11 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförsvärenden den 13 januari 1911 utvisade, med den ändring, att ur staten uteslötes 1 kaptensbeställning af 1:a klassen, 3 löjtnants- och 2 underlöjtnantsbeställningar, samt i följd häraf i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, nu 1,378,944 kronor, med 5,250 kronor till 1,384,194 kronor.

Sedan utskottets hemställan i *mom. a)* blifvit uppläst, erhöles ordet af

Herr *Leander*, som yttrade: Det är med tillfredsställelse jag genom utskottets yttrande fått bekräftelse på att gifta underofficerskorpraler vid kustartilleriet skola ha inkvarteringsbidrag. Det kan ju hända, att åtskilliga underofficerskorpraler, som annars icke ämnat gifta sig, göra det på grund häraf, hvarigenom den hos oss så låga giftermålsfrekvensen i någon mån kan komma att ökas. Förhållandet är emellertid detsamma bland underofficerskorpralerna vid kustartilleriet som bland andra kategorier, att det finnes en del, som icke finner med sin fördel förenligt att gifta sig. Därutaf uppkommer den ställningen, att karlar, som äro bortåt 40 år gamla, fortfarande få bo i kasern, därför att ogifta underofficerskorpraler icke åtnjuta inkvarteringsbidrag eller tillåtas bo utom kasern. Man tycker, att det ändock skulle vara en rimlig begäran, att de äldre af dessa underofficerskorpraler finge tillåtelse att bo utom kasernen och finge tillfälle att bereda sig ett eget hem, där de kunde hvila ut på sina fristunder. Vi motionärer hade tänkt oss att en sådan för-

mån skulle tillkomma åtminstone tio af dessa ogifta underofficerskorpraler. De få nu nämligen gå i 10 eller kanske 15 år, innan de vinna befordran till underofficerare, och helt naturligt är det icke vidare treffligt att bo i en kasern under så lång tid.

Emellertid medger jag, att motionen kanske icke är så lagd, att något yrkande därutinnan kan göras, och jag skall därför, herr talman, icke göra något yrkande, men jag vågar förutsäga, att denna fråga om de ogifta underofficerskorpralernas vid kustartilleriet inkvarteringsbidrag säkerligen kommer åter.

Angående
aflöning för
kustartilleriets
personal.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *mom. b*); och yttrade därvid

Herr Rydén: Framställningen om den utökning af officerskåren vid kustartilleriet, som föreslås af Kungl. Maj:t och utskottet i denna punkt, förevar i precis samma form till pröfning vid 1910 års riksdag. Vid detta tillfälle tillät jag mig här i kammaren påvisa, att denna utökning af officerspersonalen, som där föreslogs, innebar en utvidgning af 1901 års härordning. Det var nämligen så, att när 1901 års härordning skulle vara fullbordad, skulle det finnas innalles 100 officerare vid kustartilleriet, och detta antal var nu fyllt, men Kungl. Maj:t begärde därutöver sex stycken. Jag antar på goda grunder, att detta var ett af de väsentligt bärande skälen till att denna kammare med så öfverväldigande majoritet, ehuru blott tre reservanter funnos, biföll vår reservation, äfven i gemensamma voteringen segrade vi med betydande majoritet.

Nu har framställningen återkommit utan att det föreligger någon som helst påvisad anledning till att riksdagen skulle frångå sitt beslut vid fjolårets riksdag. Här har icke, enligt hvad utredningen gifvit vid handen, tillkommit någonting, som motiveerar denna ökning af personalen, och det framgår också tydligen af utskottets motivering här. Utskottet har icke kunnat motivera sin ståndpunkt på annat sätt än så: »Enahanda förslag förelåg sistlidet år till Riksdagens pröfning, och blef då af utskottet tillstyrkt; och anser utskottet fortfarande skäl föreligga för nämnda tillökning af staten, hvarför utskottet äfven nu förordar densamma.»

När nu Riksdagen underkände utskottets uppfattning i fjol, synas mig alla skäl tala för, att Riksdagen vidhåller sin ståndpunkt från i fjol, så mycket mer som jag särskildt anser mig kunna uttala efter den förnyade framställning, som kommit från chefen för kustartilleriet. — 1910 kom nämligen äfven en sådan begäran om nya officersbefattningar — att det framgår utaf denna alldeles uppenbart, så vidt jag förstår, att denna förnyade framställning ifrån chefen för kustartilleriet till stor del är dikterad

Angående
 aflöning för
 kustartilleriets
 personal.
 (Forts.)

därutaf, att han vill vara lika fin som de andra generalerna och vill ha en regementsofficer till stabschef som de andra generalerna ha. Nu står han i en fullkomlig undantagsställning i förhållande till de andra generalerna. Där äro emellertid icke påvisade några skäl för att han i detta afseende bör få sin begäran bifallen. Nu har icke Kungl. Maj:t för tillfället upptagit någon framställning angående stabschefen, det vill jag säga, men om chefen för kustartilleriet, såsom jag i fjol påpekade, i stället för att vara intresserad och ledare i åtskilliga bolag här i Stockholm, mera ägnar sig åt sin uppgift där ute, så är det min uppfattning, att han icke behöfver någon utökning af sin personal.

Som sagdt, samma framställning förelåg i fjol som i år och samma skäl som då äro nu anförda. Riksdagen underkände dessa skäl med stor majoritet, och jag hoppas, att denna kammare måtte vidhålla sin ståndpunkt från i fjol. Jag skall sålunda be att få yrka afslag på framställningen och bifall till den reservation, som här är afgifven af flera reservanter inom statsutskottet.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet von Krusenstierna: Såsom framgår af Kungl. Maj:ts proposition, afse de nya beställningarne att bemanna den materiel, som nytillkommit sedan 1901. Denna materiel kunde sålunda icke ingå i den plan, som då förelades Riksdagen. Det är nämligen fråga om två officerare, afsedda för ett torpedbatteri, en som är afsedd för artilleribestyckningen vid Hörningsholms kustposition samt en för hvar och en af tre gniststationer. Alltså är detta behof framkommet utaf nödvändigheten af att för materielens skötande skaffa fullt kompetent och sakkunnig personal, och det synes mig, som om det skulle vara en dålig ekonomi att skaffa dyra instrument och andra anordningar, om man sedan icke skaffar personal, som kan särskildt i krigstid, med tillräcklig kompetens sköta denna materiel. Därför får jag hemställa, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan och därigenom biträda Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det är alldeles sant hvad som af herr Rydén framhölls, att Riksdagen i fjol afslog en framställning liknande den, som nu är föredragen. Vid fjolårets utskottsutlåtande fanns fogad en reservation af herr Thorsson och herr Rydén, och deras yrkande vann bifall i kammaren. Det är ju sant.

Nu i år har reservationen samlat flera medlemmar inom utskottet, och dessa reservanter ha helt enkelt, såsom herr Rydén antydde, på den grund, att samma skäl fanns äfven i år mot inrättande af dessa beställningar, funnit sig böra afstyrka detta anslag, och detta är alldeles i stil med den uppfattning utskottet själf haft, nämligen, att då äfven i år samma skäl föreligger för den begärda tillökningen af ifrågavarande personal, man bör

förorda förslaget härom. Om det i stället hade varit så, att äfven i andra fall, när Riksdagen fattat beslut om afslag å en framställning, denna därmed ansåges för alltid ha fallit, då skulle det af reservanterna framburna skälet kanske ha varit ett det allra kraftigaste skäl. Men vi se ju t. ex. hur motionärer är för år upprepa sin framställning, som flera gånger förut är afslagen, tills de verkligen få sin vilja fram, ty de anse i alla fall, att skälen för ett bifall till deras framställningar äro så starka, att Riksdagen till slut måste ge vika. Det är naturligt, att Kungl. Maj:t kan ha samma uppfattning och, när Kungl. Maj:t finner ett förslag vara af den innebörd, att det icke går an annat än att underställa det Riksdagens pröfning år efter år, får man icke förtänka, att utskottet finner detta utgöra ett skäl att stå på samma sida som i fjol. Och jag för min del och äfven utskottsmajoriteten hade den uppfattningen, att här föreläge ett sådant fall, att man på samma sätt som i fjol borde tillstyrka den begärda officerstillökningen. Skälen för densamma äro så tydligt ådagalagda i den kungl. propositionen, till hvilken utskottet hänvisar, att jag tror, att vi, som äfven i år tillstyrkt förslaget, ha lika goda skäl som i fjol, trots att det i år finnes flera reservanter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson i Örebro: Det är alldeles riktigt att jag vid fjolårets riksdag icke stod som reservant under denna punkt, men jag har ansett mig böra reservera mig i år. Men då kan man fråga: ha då några nya omständigheter tillkommit från i fjol till i år? Jag ber först att få göra den erinran, att äfven om så icke vore händelsen, anser jag det icke vara förkastligt att omfatta en annan ståndpunkt, om man vid öfvervägande af samma spörsmål kommer till en annan uppfattning, som man håller för mera riktig, äfven om man därmed i någon mån skulle underkänna den uppfattning, som man till äfventyrs tidigare haft.

De ifrågavarande officersbeställningarna motiveras därmed, som vi alla hört, att det kräfvos två officerare för torpedbatteriet vid Oscar-Fredriksborg, en för bestyckningen inom Hörningsholms kustposition och tre för gniststationerna. Jag har gått igenom rullan för kustartilleriet, och jag har därvid funnit, att det är ett afsevärdt antal officerare, som icke ens äro angifna såsom innehafvande någon stadigvarande beställning. Det finns exempelvis inom kustartilleriets officerskår 38 kaptener, utaf dem 18 kompanichefer, ett tiotal äro upptagna som adjutanter hos befälhafvarne vid batterierna, en är stabschef inom staben o. s. v., men det finnes dock ett tiotal, som icke angifvas såsom innehafvande en alldeles särskild befattning.

Hvad gniststationerna angår, vill jag erinra mig, att gniststationen vid Fårösund, som enligt fjolårets beslut skall flyttas

Angående
ajlöning för
kustartilleriets
personal.
(Forts.)

till Tingstäde, skall handhafvas af en underofficer och två man. Det kan verkligen starkt ifrågasättas, huruvida icke exempelvis gniststationen vid Älfsborgs fästning, som är en militär-merkantil gniststation och som uppförts med anslag på såväl telegrafverkets stat som på femte hufvudtiteln, lämpligast borde skötas och handhafvas af telegrafverkets personal. Den är ju, såsom jag nyss sagt, en militär-merkantil gniststation, och jag tror verkligen, att om dess skötsel uppdroges åt telegrafverkets personal, skulle den anordningen måhända bli billigare och dock fullt ut lika god.

Emellertid vill jag anföra ytterligare en omständighet, som enligt min mening talar för, att Riksdagen nu bör bifalla den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Enligt reglementet för marinen, tredje delen, utöfvas kommandantskapet vid Oscar-Fredriksborgs fästning i fredstid af chefen för Vaxholms kustartilleriregemente, men i händelse af krig skall icke samma person vara kommandant där, utan då är det chefen för kustartilleriet, hvilken inträder som kommandant å Oscar-Fredriksborgs fästning. Jag har för min del den principiella uppfattningen, att fredsorganisationen af vårt försvar bör så nära som möjligt ansluta sig till den organisation, som skall träda i verksamhet i krigets dagar. Jag tillåter mig erinra om, att öfverallt annorstädes är det på det sättet, att den, som är kommandant under fred, jämväl skall vara det under krig. Jag tillåter mig erinra också därom, att, jag tror det var vid 1906 års riksdag, det förelåg en hemställan från Kungl. Maj:t angående ordnandet af kommandantskapet i Boden. Då ifrågasattes i denna kammare, att det icke skulle vara behöfligt att uppföra en särskild kommandantsbeställning för fredsbehof vid Boden. Men då framhåfdes med mycken styrka från statsrådsbänken, att det var behöfligt och nödvändigt, att den, som i krigets dagar skulle ansvara för, att allt funktionerade vid fästningen, borde också omhänderha fästningen i fredstid. Hade den principen sin riktighet med afseende på en landfästning, så förefaller det mig, som om den bör ha ännu större riktighet med afseende på en sjökustfästning. Ty det är ju alldeles uppenbart, att om krig bryter ut, så kommer behofvet af, att en sjökustfästning träder i funktion, att föreligga mycket snabbare, än det blir fallet för en fästning, som ligger inne i landet. Det synes mig lämpligt, att Andra kammaren vid detta tillfälle särskildt stryker under denna uppfattning, och det är äfven på grund däraf som jag anhåller, att kammaren måtte bifalla den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på hvad herr Carl Persson i Stallerhult yttrade. Han brukar ju kunna motivera snart sagdt äfven det omöjliga, om så behöfs, men i detta fall kunde han icke motivera Kungl. Maj:ts och utskottets förslag med annat, än det att han jämförde

det med en enskild motion, som blir afslagen, men kommer åter och åter, tills den kanske till slut blir bifallen. Kan man icke med andra skäl motivera sin ståndpunkt att vara med om att biträda en framställning, som med en så stor majoritet tillbakavisades af förra årets riksdag, då är det tydligt, att man har ondt om de sakliga skälen.

Herr statsrådet lämnade en upplysning, som möjligen kan missförstås af kammaren, och det var den, att dessa saker tillkommit efter 1901, och att man följaktligen icke här kan uppehålla 1901 års plan beträffande officersbeställningar. Jag tillät mig i fjol uppläsa ur motiveringen till 1901 års härordning den del, som rör just denna sak, och hvilket visade, att meningen var, att det icke skulle skapas några nya beställningar för torpedbatterier och gniststationer, utan meningen var, att när dessa inrättningar kommo till, skulle den personal, som ingick i 1901 års plan, användas och vara tillräcklig äfven för detta. Jag hittade icke på talmannens hylla protokollet, där detta står; jag skulle i annat fall ha läst upp det. Jag erinrar mig emellertid bestämt, att det i det fallet finnes ett mycket bindande uttalande i motiveringen till 1901 års härordning. Följaktligen, äfven om dessa inrättningar icke funnos 1901, så var dock 1901 års plan så uppgjord, att officersbeställningarna skulle räcka äfven för dessa behof. Det finnes sålunda icke något skäl att här frågå 1901 års plan. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Det är icke något tvifvel om, att kammaren kommer att vidhålla sitt beslut från förra året, men jag är icke säker på, att den siste talaren hade rätt däri, att det i 1901 års härordning bestämts ett antal officerare för sådana inrättningar, som icke redan då vore föreslagna till utförande. Jag misstänker, att det icke är alldeles riktigt. Som den ärade talaren torde erinra sig, voro såväl herr Carl Persson som jag emot torpedbatteriernas anläggning vid Oscar-Fredriksborg, men då Riksdagen ändock beslöt att anlägga dem, så anser jag, att det bör finnas folk att sköta dem.

Herr Nilson i Örebro har medgifvit, att det behöfs personal vid anläggningarna i Älfsborg, fastän han anser, att den borde tagas från telegrafverket. Ja, det kan man ju säga, men då borde herr Nilson kommit med förslag, att telegrafverket skulle sköta om detta och icke såsom nu militärerna. Men ur kostnadssynpunkt blir det ju ungefär detsamma, ty de beställningar, som man nu vill inrätta vid kustartilleriet, fick man då i stället inrätta i telegrafverket, och man fick ta in nytt folk där. Det synes mig i alla fall, att här gjorts ett medgifvande, att det här behöfs folk. Det är just emedan vi ansett det, som vi varit med om att i år införa dessa nya beställningar. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Angående
aflöning för
kustartilleriets
personal.
(Forts.)*

Angående
aflöning för
kustartilleriets
personal.

(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! I den kungliga propositionen motiveras dessa nya officersbeställningar med, att det behöfves mera kvalificerad folk att sköta gnist- och gnistsignalapparaterna m. m. Men flera af dessa uppdrag ha ju hittills skötts af underofficerare, och hade dessa underofficerare icke motsvarat de kraf, som dessa uppdrag ställt på dem, så förmodar jag, att Kungl. Maj:t icke skulle varit sen att i den kungliga propositionen motivera den här framställningen äfven därmed, att *underofficerarna varit inkompetenta att sköta dessa sysslor*. Det är väl ingenstädes inom kronans verk så vanligt som inom de militära, att man anser sig under vissa omständigheter absolut behöfva en person af den och den graden för att få det och det arbetet utfördt, — här är rangen det väsentliga. Jag har i min hand Underofficerstidningen, där det står omtaladt, hur man i vissa hänseenden har utnyttjat officerarnes och underofficerarnes kompetens, om jag får begagna det uttrycket. Ute på Vaxholms kustartilleriregemente har bataljonsadjutantsbefattningen i årtal skötts af en underofficer af sergeants grad, men från och med början af år 1910 tillsattes det en officer för att sköta denna befattning. Men därför flyttar man icke bort underofficeren, utan han skall fortfarande upptaga stolen och skriva för officerens räkning. Kan det vara rim och reson att på det sättet utnyttja arbetskraften? Nej, tag bort denne officer från hans nuvarande onödiga sysselsättning i Vaxholm, och skicka honom till någon af de mera kräfvande platser, som Kungl. Maj:t nu vill ha nya officersbeställningar inrättade för, så blir ju åtminstone en af bristerna på personal afhjälpt! Går man sedan vidare på den vägen och plockar bort den ene efter den andre af alla dessa personer, som sitta och se på, när andra personer skriva, för att när den underordnades arbete är utfördt med sitt namn ge glans åt innehållet, så tror jag, att vi snart skola få nog med officerare till de platser, där deras kompetens verkligen behöfves.

Det förefaller mig också egendomligt, när chefen för kustartilleriet fordrar, att han till hvarje pris skall ha icke mindre än sex nya officersbeställningar inrättade vid sitt vapen. Han är icke, så vidt jag kan bedöma, fullt upptagen af sin tjänst hos kronan, ty då skulle icke hans tid förslå till att sköta Stockholms Norra spårvägsaktiebolags mycket omfattande affärer.

Det förefaller mig alltså, som om Kungl. Maj:t, därest man från toppen och nedåt plockade bort dessa på vissa platser öfverflödiga herrar och satte dem på de platser, där de egentligen höra hemma, icke skulle behöfva komma till Riksdagen med begäran om anslag till nya beställningar för att fylla de luckor, som uppstå därigenom, att vissa af dem gifva sig ut på giljarstråt efter andra mera lönande privata sysselsättningar, än dem, för hvilka de ha lön af kronan, samtidigt som de föredraga att stå kvar i aktiv tjänst.

Under sådana förhållanden är det fullt riktigt, om Riksdagen

säger nej till vidare ökning, och jag ber för den skull att få yrka bifall till reservationen.

*Angående
aflönning för
kustartilleriets
personal.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det yrkande, som innefattades i mom b) af den utaf herr J. T. Larsson m. fl. vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9 mom. b) af utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det yrkande, som innefattas i mom. b) af den utaf herr J. T. Larsson m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 57 ja, men 158 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 10.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Härpå föredrogs *punkten 11*, angående kustartilleribeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför:

*Angående
kustartilleri-
beväringens
vapenöfningar
m. m.*

Därvid anförde:

Herr Martin: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att ett par ögonblick få taga kammarens tid i anspråk för en i och för sig ganska obetydlig fråga angående beväringsmännens vid kustartilleriet aflöningsförhållanden.

När kammaren var med om att anslå medel till beväringsmännens aflönande med 20 öre per dag, så torde kammaren hafva gjort det i den förvissningen, att dessa 20 öre oafkortade skulle komma beväringsmännen till godo. Så är emellertid icke förhål-

Angående
kustartilleri-
beväringens
vapenöfningar
m. m.
(Forts.)

landet vid Vaxholms kustartilleriregemente; jag talar närmast om detta regemente, där jag känner till förhållandena.

Saken är nämligen den, att de värnpliktige vid detta regemente själfva få betala kostnaderna för tvätt, och dessa kostnader uppgå till mellan 1,50 kronor och 2 kronor i månaden. Sålunda, af de värnpliktiges till 6 kronor i månaden uppgående aflöning afdragas omkring 2 kronor till tvättomkostnader. I värnpliktslagen står det, att den värnpliktige skall erhålla mat och kläder, och däri torde äfven ingå tvätt, hvarför de också böra få behålla dessa 20 öre utan afdrag. Det är ju gifvet, att det bör vara ganska kännbart för den, som endast har 6 kronor i månaden, att då mista dessa 2 kronor.

Denna bestämmelse grundar sig på ett nådigt beslut den 11 juni 1909, däri Kungl. Maj:t fastställt beklädnadsstat för kustartilleriets värnpliktige. Det heter där, att persedlarnas lappning, lagning och rengöring verkställas genom beväringens egen försorg, men nödiga materialier därtill erhåller han af kronan. Nu är det så därute, att det icke finnes någon möjlighet för manskapet att själfva tvätta sina persedlar. Kronan har därför träffat öfverenskommelse med en privat tvättinrättning att ombestyrta tvättningen af de värnpliktiges persedlar mot en särskild ersättning, som beväringensmänna få betala. Det är denna ersättning, som jag för min del icke kan finna rättvis. Den förekommer för öfrigt icke vid armén, och jag tror icke det är värnpliktslagens mening, att dessa 20 öre skola afdragas, såsom fallet nu är vid Vaxholms kustartilleriregemente.

Detta är ju en sak, som naturligtvis icke kan bli föremål för något som helst yrkande från min sida. Jag har endast velat hemställa till herr chefen för sjöförsvarsdepartementet, huruvida icke denna bestämmelse kunde ändras så, att de värnpliktige få sin tvätt verkställd på kronans bekostnad, såsom fallet är vid armén.

Medan jag nu har ordet, vill jag med herr talmannens tillstånd yttra några ord för att söka försvara mig mot de yttranden, som blifvit fällda rörande mitt uppträdande vid den så kallade tredje försvarsdebatten i denna kammare.

Jag skall nu icke ingå på hvad som hänförde sig till armén; det är en fråga, som gifvetvis icke föreligger här, utan jag skall med några ord stanna vid det vapen, som jag själf tillhör, nämligen kustartilleriet.

Som kammaren säkerligen har sig bekant, har jag, särskildt af en konungens förtroendeman, stämplats såsom ovederhäftig och lidande af klandersjuka. Detta skulle bestå däri, att jag icke skulle kunna bevisa, att hvad jag sagt, varit med sanningen öfverensstämmande. Det har också yttrats af en annan militär i framskjuten ställning, att jag ådagalagt, att jag icke kände till förhållandena, som jag yttrade mig om, såsom de verkligen existerade.

Då jag yttrade mig om värnpliktstiden och hur öfningstiden användes, så skedde det i fyra punkter. Den ena var, att jag klan-

drade inryckningstiden såsom varande olämpligt lagd. Den andra punkten var, att jag ansåg, att man använde för lång tid för inlärande af gradbeteckning och dylikt. Den tredje punkten rörde idrotten, och den fjärde hade afseende på fälthögskolan.

*Angående
kustartilleri-
beväringens
vapenöfningar
m. m.*

(Forts.)

Jag vill nu endast stanna vid en enda punkt, nämligen idrotten, och söka bevisa, att hvad jag sade var långt mindre, än hvad jag borde sagt, och det beviset skall jag lämna med siffror. När jag här talat om idrott, så är det klart, att jag menade allt, som i ett eller annat afseende står i samband med idrotten och dess betydelse; sålunda höra åtgärder, som vidtagas för idrotten, ovillkorligen tillsammans med denna.

Om jag nu något stannar vid det regemente jag tillhör, finner jag en bataljonsorder af den 30 april 1909, som har en punkt 4 af följande lydelse: »Från och med den 3 maj skola omkring 30 man med nödigt antal underbefäl dagligen kommenderas under vanlig öfningstid för arbeten å idrottsplanen, skolande arbetstiden redovisas som tid för utförda befästringsarbeten.» Jag har försökt att så godt jag kunnat det, taga reda på, huru många dagsverken, som åtgått till dessa arbeten på denna idrottsplats. Jag ber att få förutskicka, att de siffror, som jag kommit till, naturligtvis icke kunna vara alldeles exakta, utan endast äro att betrakta såsom approximativa, men de äro dock så riktiga, som jag tillnärmelsevis kunnat beräkna dem. Jag har då funnit, att antalet dagsverken, som nedlagts på denna idrottsplats af värnpliktige — jag har icke medräknat stamanställda och militärarbetare — tjänstgörande på Oskar-Fredriksborgs fästning under år 1909, utgör 780 stycken och att i medeltal 25 man dagligen varit kommenderade till detta arbete. Under fjolåret uppgick detta antal dagsverken till 1,683 stycken, och i medeltal per dag ha varit kommenderade 20 man. Häraf framgår, att jag icke sade för mycket under den föregående debatten utan under sådana förhållanden för litet, och när jag då talat om idrotten, är det klart, att detta ovillkorligen hör till saken, och jag tror, att ett par år återstå, tills denna idrottspark blir färdig; och då kronan kommer att använda beväringmännen i minst lika stor utsträckning som hittills, måtte det väl icke vara för mycket, hvad jag sade vid behandlingen af denna sak under fjärde hufvudtiteln, nämligen att idrotten fått en något för stor plats på det militära öfningsprogrammet.

Jag har sagt detta, såsom en talare förut sade, för att rädda min egen själ, och därför att det är viktigt för mig att kunna försvara mig mot den person, som särskildt angripit mig i detta fall. Jag sade, att jag icke skulle nämna något om armén, men då jag klandrade inryckningstiden vid kustartilleriet och vid specialvapnen vid armén, nämligen att den sker å olämplig tid, vill jag äfven söka bevisa detta. Jag har då funnit, att af de omkring 40 öfningsdagar, som finnas emellan den 2—24 november och fram till den 7 januari, 20—21 dagar bortgå, som icke äro öfningsdagar. Jag

Angående
kustartilleri-
beväringens
vapenöfningar
m. m.
(Forts.)

finner således, att jag äfven i detta fall har haft fog för hvad jag sade. Det är 20 dagar under jul- och nyårshelgen, som bortgå, tack vare att man rycker in strax före julhelgen. Jag står för hvad jag sagt, och jag har anledning att stryka under, hvad jag åsyftat med detta.

Herr Staaff: Jag har endast och allenast velat för min del uttala, att jag betraktar det förhållande, som den föregående ärade talaren har omtalat, såsom ett missförhållande, och att det skulle vara angenämt att höra, huruvida det äfven så betraktas från statsrådsbänken.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet von Krusenstierna: Med anledning af den hänvändelse, som herr Staaff nyss gjorde, ber jag att få meddela, att under förutsättning att jag rätt fattade sammanhanget i det anförande som föregick — det synes mig antagligt, att en del missförhållanden förekommit med afseende på de värnpliktiges användning, och skall det blifva mig angeläget att undersöka den saken.

Herr Staaff: Jag anhåller att få uttala mitt erkännande af, att herr statsrådet afgaf detta uttalande. Det kunde ju möjligtvis ha afgifvits äfven utan direkt anmaning.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12—14.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Angående
lots- och fyr-
inrättningen
med lifrädd-
ningsanstal-
terna.

Efter föredragning härpå af *punkten 15*, angående lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna, begärdes ordet af

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets framställning i föreliggande punkt. Men under de första dagarna af detta år förekom i tidningspressen ett uttalande under rubrik »*lönereglering vid lotsverket*» som innehöll en del saker af så märklig natur, att jag känner mig uppfordrad att yttra några ord vid detta tillfälle. Det heter däri: »Med anledning af att i årets statsverksproposition intet nämnts angående ny lönereglering för lotsverkets personal, har lotsdirektör Linder vid en intervju meddelat, att förslag till lönereglering är under utarbetande och sannolikt blir färdigt i vår. Denna lönereglering hör emellertid till de ärenden, som kunna beslutas af Kungl. Maj:t ensam utan Riksdagens hörande, hvarför det vore ganska ovissat om förslaget framlägges inför Riksdagen.

Förslaget kommer att förorda en genomgripande förändring, i det man öfvergått från det nu tillämpade systemet, att lotsarne få åtnjuta inkomsterna af lotspengarna oafkortade, till ett system med bestämda fasta löner och tantième å de intjänta lotspenningarna. Denna omändring skulle nödvändiggöra vissa omhväffningar i öfriga afseenden. Så skulle lotsarna icke behöfva själfva hålla sig med båtar och icke heller utsätta och intaga sjömärken.

I samband med löneregleringen torde lotsstyrelsen komma att framlägga för regeringen förslag till förbättring af materielen.

Vidare skulle bestämmelserna angående sättet för lotspenningarnas utgående ändras. Nu utgå de i en fallande skala för fartyg med högre tonnage, och det blefve nödvändigt att se till, att skalan icke blefve så hastigt fallande som nu.

Det nya aflöningsförslaget och därmed förenade reformer torde draga ökade utgifter. Den utvägen finnes ju alltid, framhöll generallotsdirektören, att höja fyr- och båkaafgifterna, men man kunde äfven tänka sig anslag från handels- och sjöfartsfonden för beloppets utjämmande.»

Nu har under flera år lotsverket med Riksdagens medgifvande fått bruka alla de medel, som ha inkommit på detta anslag men därmed är det väl ändå konstateradt Riksdagens rätt att pröfva, om detta anslag skall utgå med samma belopp, om det skall höjas eller sänkas. Och anslaget är ju af reservationsanslags natur. Nu uttalar chefen för det verk, som handhar detta anslag, att man står i färd med att för en så omfattande personal som lotspersonalen göra en lönereglering, hvars konsekvenser kunna ha inverkan på de afgifter, hvilka sjöfartens och handelsmän skola blifva tvungna att lämna till lotsverket. Man skall i denna reglering enligt lotschefens mening vidtaga sådana åtgärder, att lotsarna skola befrias från en dem nu åliggande skyldighet, nämligen att hålla båtar. Af allt att döma föreligger här en fråga af omfattande betydelse, och jag skulle på det djupaste beklaga, om regeringen gaf sig till att reglera detta spörsmål, utan att Riksdagen fick yttra sig om detsamma och bedöma dess verkningar. En förändring af lönerna kommer, såvidt jag förstår, äfven att ha en viss inverkan på pensionerna, och det förefaller mig, att Riksdagen skall äga rätt att yttra sig om denna sak, innan Kungl. Maj:t bestämt den och därigenom indirekt tvungit Riksdagen att gå med på en lönereglering och i viss mån omorganisation af ett stort verk utan att sättas i tillfälle pröfva i hvad mån Riksdagen vill biträda detsamma. Därför har jag tillåtit mig att vid detta tillfälle taga ordet, och i den mån min stämman kan ha inverkan på herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, skulle jag vilja göra den vänliga anhöllan, att detta ärende icke afgöres af Kungl. Maj:t, utan förelägges Riksdagen till bedömande. Nu har jag ingen anledning antaga att herr statsrådet delar lotsdirektörens uppfattning, men det förefaller mig besynnerligt, att en chef uttalar sig så bestämdt, som om han

*Angående
lots- och fyr-
inrättningen
med lifrädd-
ningsanstal-
terna.*

(Forts.)

*Angående
lots- och fyr-
inrättningen
med lifrädd-
ningsanstal-
terna.*

(Forts.)

vore kung på det området och alldeles enarådande, om han icke trodde sig ha stöd hos Kungl. Maj:t. Det är ju ett annat verk, hvars tjänstemän icke ha sin aflöning direkt från statskassan. Jag erinrar mig, att vid den provisoriska löneregleringen för patent- och registreringsverket under fjolåret i motiveringen framhölls att den föreslagna löneökningen icke inverkade på statsbudgeten därför att ifrågavarande verk hade sina inkomster från dem som sökte deras tjänster. Från dessa inkomster täcktes verkets utgifter och således äfven ämbets- och tjänstemännens löner. Det förefaller mig således, att, då vi där ha ett nästan analogt fall, där Riksdagen nyligen fastställt — till och med en provisorisk — lönereglering, Riksdagen icke skall afstå från rätten att granska och pröfva såväl aflöningsförhållandena inom lotsverket som den organisationsplan, hvilken kommer att åtfölja löneregleringen.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra. Jag har endast velat göra detta uttalande till protokollet.

Härpå yttrade:

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet von Krusenstierna: Herr talman, mina herrar! Med anledning af det ämne, som herr Thorsson nu vidrörde, beder jag att få påpeka för kammaren, att Riksdagen i denna fråga uttalat, att lots- och fyrinrättningarnas stater böra regleras af Kungl. Maj:t. Jag anhåller vidare få erinra därom, att för kort tid sedan verkställdes en lönereglering för lotsstyrelsen, utan att Riksdagen därvid hördes. Slutligen får jag påpeka, att fyr- och båkaavgifterna af ålder hafva bestämts af Kungl. Maj:t utan Riksdagens hörande, och dessa afgifter utgöra de inkomster, som äro afsedda att betäcka lotsverkets utgifter. Af hvad jag nu anfört, torde framgå att Kungl. Maj:t hittills med Riksdagens medgifvande och på direkt uppmaning från Riksdagen reglerat såväl inkomster som utgifter för lotsverket.

Herr Thorsson: Jag får verkligen beklaga, om Riksdagen afstått från en sådan rätt, och jag kan då icke göra annat än uttala, att hvad på mig ankommer skall jag försöka förmå Riksdagen att återtaga denna rätt, ty det skulle vara högst beklagligt, om Kungl. Maj:t ensam ägde rätt att fastställa löner, till hvilka, såvidt jag kan förstå, pensionerna stå i ett visst förhållande. Det kan hända, att, därför att lotsverket sorterar under femte hufvudtiteln, lönerna icke ha någon inverkan på pensionsbeloppens storlek, men det kan jag icke föreställa mig. För öfrigt ligger ärendet så, att både näringsmäns och handelsmäns, och framför allt den stora lotspersonalen, äro mycket intresserade af denna sak. Och själfva frågans vikt är af den omfattningen, att man icke bör öfverlåta dess afgörande ensamt åt lotsstyrelsen och Kungl. Maj:t.

Herr Broström: Det är bra, att denna fråga tagits upp af herr Thorsson, ty jag vill erinra om att herr Lundgren och jag förra året hade en motion angående inrättandet af fyrskepp vid Ölands södra udde, vid hvilken behandling det oegentliga i att Riksdagen afstått från denna viktiga beskattningsrätt skarpt påpekades.

*Angående
lots- och fyr-
inrättningen
med lifrädd-
ningsanstal-
terna.*

(Forts.)

Det gäller här icke endast att ett stort ämbetsverks personal får sina löner reglerade utan Riksdagens hörande, utan det gäller äfven, att dessa viktiga afgifter för sjöfarten kunna förändras utan att Riksdagen får tillfälle att yttra sig därom. Men dessutom är det en annan sak, som äfvenledes är mycket viktig. Det är den, att då lotsverkets budget är begränsad till intäkterna af förenämnda fyr- och båkaavgifter, så bli många för sjöfarten absolut nödvändiga säkerhetsanstalter åsidosatta och omöjliga att genomföra af brist på medel. Det är på tiden att en förändring i detta förhållande inträder, och denna förändring är så mycket mer påkallad, som för närvarande — såsom herrarne torde ha sig bekant — en af herr statsrådet och chefen för kungl. sjöförsvarsdepartementet tillsatt kommitté arbetar för att afgifva förslag till ny mättningsregel, och i sammanhang med denna vore det önskvärdt att äfvenledes ett förslag om fyr- och båkaavgifternas upptagande i budgeten.

Herr Christiernson: Med anledning af att denna sak här blifvit påpekad, skall jag också be att få framhålla, att detta verk i viss mån är ett ryskt verk, på så sätt, att de underordnade egentligen ingenting ha att säga till om. Jag vill icke precis påstå, att statens lägre tjänare i allmänhet ha någon vidare säker ställning, men vid detta verk råder fullt militära förhållanden. Särskildt är det något, som har väckt personalens berättigade missnöje. Det är tillskapandet af några befattningar, hvilkas innehafvare kallas *lotslöjtnanter* — hvarför, vet jag verkligen icke. Dessa befattningar har man skapat hufvudsakligast för att flytta upp lotsverket på ett högre plan genom att ge verket befattningshafvare med löjtnants rang, heder och värdighet. Men det tråkiga är, att det i regeln blir lotsarna, som få betala den härligheten. Om man nämligen sätter till en lotslöjtnant, så ingår han i delningen af lotsavgifterna, och följden blir att den lön, som lotsarna skola ha, eller lotslotterna, blir mindre. Dessa herrar, lotslöjtnanterna, gå hufvudsakligen kring och se bra ut, men lotsning äro de mycket litet hemma i. De ha vanligen erhållit sin utbildning som reservofficerare i flottan, och vi veta ju, att dessa anses icke precis såsom första klass krafter ur sjömilitär synpunkt, och ännu mindre ur lotsningssynpunkt. Jag skulle därför vilja till herr sjöministern hemställa, huruvida han icke, när saken kommer under behandling, skulle kunna tänka på att reglera lotsarnes ställning så, att den blefve något säkrare och man icke utan vidare, såsom nu ibland är fallet, beröfvade dem en del af deras inkomster.

Angående
lots- och fyr-
inrättningen
med lifrädd-
ningsanstal-
terna.

(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Det spörsmål, hvarom kammaren nu en liten stund debatterat, har upprepade gånger varit föremål för öfverläggning såväl i denna som i medkammaren. Jag tillåter mig att erinra, hurusom i denna kammare vid flera tillfällen häfdats den mening, att de afgifter, som härflyta från lots- och fyrinrättningarna, borde ingå i riksstaten, alldeles i likhet med hvad post- och telegrafmedlen göra, och att Riksdagen i full öfverensstämmelse därmed skulle reglera lönerna för den personal, som är anställd vid lots- och fyrinrättningarne. Jag anser för min del, att starka skäl tala för en sådan anordning, och vill sålunda uttala min fulla anslutning till de synpunkter, som af den föregående talaren i detta hänseende anförts. Lotspersonalens — jag menar den lägre lotspersonalens — aflöning är ytterst ojämn: en del hafva ganska goda inkomster under det att andra — jag vågar nästan säga — nära nog lida nöd, och det kan ingalunda vara lämpligt, att ett sådant förhållande får fortfara. Det synes mig därför synnerligen lämpligt och angeläget — såsom jag också nyss sade — att denna kammare söker att i fortsättningen häfda den uppfattningen, att de medel, som inflyta från dessa fyr- och båkafigter, skola ingå till statskassan.

Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—19.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.

Punkten 20, angående nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.

Kungl. Maj:t hade i punkten 19 af femte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 4,750,000 kronor, hvaraf 4,000,000 kronor skulle användas till påbörjande af en 1:sta klas-sens pansarbåt.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 62, inom Första kammaren af herr *Beckman m. fl.*, och den andra, nr 222, inom Andra kammaren af herr *Staaß m. fl.* hade hemställts, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts framställning om anslag af 4,000,000 kronor till påbörjande af en ny pansarbåt.

Vidare hade herr *Wijk* i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 261, hemställt, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts

proposition nr 1 i hvad den rörde anslag till påbörjande af en 1:a klassens pansarbåt, ville besluta, att till en fond för nybyggnader åt flottan, att användas på sätt Riksdagen ägde att framdeles bestämma, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 2,500,000 kronor.

*Angående
nyanskaffning
af krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ytterligare hade herr *Christiernson* i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 144, hemställt, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts framställning under femte hufvudtiteln om ett anslag af kronor 4,000,000 för påbörjandet af en 1:a klassens pansarbåt.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr *Beckmans* m. fl. motion nr 62, herr *Staafts* m. fl. motion nr 222, herr *Wijks* motion nr 261 och herr *Christiernsons* motion nr 144, måtte till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 4,630,000 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *J. T. Larsson*, *Berg* i Stockholm, *Wiklund*, *Thorsson*, *Olsson* i Fläsbro, *Rydén*, *Nilsson* i Örebro och *Thor*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, a) att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning i hvad den afsåge ett anslag af 4,000,000 kronor för påbörjandet af en 1 kl. pansarbåt men med bifall till framställningen i öfrigt måtte till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 750,000 kronor;

b) att herr *Wijks* förenämnda motion såvidt den afsåge anvisande af ett anslag till en fond för nybyggnader åt flottan af 2,500,000 kronor måtte af Riksdagen afslås, samt

c) att herr *Beckmans* m. fl. motion nr 62, herr *Staafts* m. fl. motion nr 222, herr *Wijks* motion nr 261 och herr *Christiernsons* motion nr 144 måtte vid bifall till hvad under mom. a) och b) föreslagits anses vara till fullö besvarade.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr *Thyrén*: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att, ehuru hvarken utskottsledamot eller motionär, något mot vanan vara den första att begära ordet i denna fråga. Men jag skall skynda mig att göra den lugnande anmärkningen, att jag på detta stadium af debatten icke kommer att göra något yrkande, så mycket mindre som jag här finner en reservation, visserligen icke in blanco, men dock utan motivering, och det sålunda i någon mån kunde sägas vara att döma ohördan, ifall man bunde sitt votum utan att hafva hört skäl.

Det som emellertid bestämt mig att redan nu begära ordet är det, att jag har fått den uppfattningen, hvilken icke torde vara främmande för oss litet hvar, att den allmänna folkmeningen beträffande denna fråga är synnerligen oklar i själfva *grundvalen* för

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.

(Forts).

dess afgörande. Om man resonnerar med menige man om typen F och typen D och typen B o. s. v., så kan det ju hända, att de replikera en smula efter hvad de kunna ha sett i tidningarna, men ansätter man dem riktigt, så dröjer det, enligt min erfarenhet, icke länge, innan de öfvergå från frågan om typerna till något helt annat. De svara då ungefär så här: »Ja, edra typer hit och edra typer dit, men allt det där om sjöförsvaret och enkannerligen det där om pansarbåtar är i alla fall en galenskap.» Detta är min ständiga erfarenhet, och jag är alldeles öfvertygad om, att många af herrarne gjort samma, och att de, som icke gjort den, lätt kunna göra den, om de göra sig besvär att gå ned till själfva botten, folkmeningen.

Under sådana förhållanden skulle det i och för sig kunna vara af betydelse — då vi ju med skäl äfven kunna fästa afseende vid den inverkan, som uttalandena här i debatten kunna ha just på den allmänna opinionen — att något beröra frågans allmänna grundval. Men detta redan i och för sig tillräckliga skäl finner jag betydligt stärkt genom ett och annat, som förekommit här i Riksdagen förut i år, exempelvis under marsdagarna vid de bekanta debatterna. Jag skall åtnöja mig med att från dessa debatter citera blott ett yttrande, men det är också af herr Branting. Det lyder så: »Men jag tror ändå, att Riksdagen skulle vilja att dessa skäl komme fram ordentligt och blefve utvecklade och diskuterade, så att vi blefve på det klara med, huruvida t. ex. icke till äfventyrs för närvarande allt för stora uppoffringar göras på flottan i förhållande till det värde, som detta vapen kan anses hafva gentemot ett anfall.»

Ja, jag vänder ett ögonblick tillbaka till nyss antydda folkmening. Om man nu vill resonnera litet med menige man, *hvarför* de anse, att det är en galenskap att »lägga ner miljoner i sjön», såsom det heter, så finner man snart, att deras uppfattning af sjöförsvaret är ungefär denna: De tänka sig att vi ha krig och vi ha en fientligt anfallande armé inne i landet, som vi måste försvara oss emot så godt vi kunna; då finna de resonligt, att man i tid skaffat en landtarmé. *Samtidigt* med detta krig till lands men *utan sammanhang* därmed föreställa de sig t. ex. i Östersjön en batalj — ett envig — mellan å ena sidan några moderna dreadnoughts och å den andra våra arma pansarbåtar. En dreadnought och en F-båt alltså dammande på hvarandra med bredsidorerna — ja, i ett sådant envig hafva F-båtarna visserligen föga utsikt att afgå med seger, och under sådana förutsättningar betydde sjöförsvaret utan tvifvel att kasta miljoner i sjön. Det faller mig icke ens i drömmen in att beskylla några kammarledamöter och minst af alla herr Branting för en sådan naiv uppfattning, men gå vi till »folkmeningen», så skola vi i stor utsträckning finna den. Jag skall icke inlåta mig på någon undersökning, hvarifrån denna folkmening härstammar; möjligen kan man säga, att den ligger helt naturligt till för hvar och en, som icke närmare tänkt på saken.

Uppenbarligen finnes det således skäl för att se frågan från den allmänna synpunkt, som jag nu tänker göra. Det kan nog icke förnekas, att det hos mängden går en underström af tvivel i själfva grunden. Man diskuterar skälen för »F» och skälen för »D» och skälen för någon annan bokstaf, men på botten af diskussionen ligger en mer eller mindre oklar tanke och undran: manne i alla fall allt detta tjänar någonting till, är verkligen hela detta sjövapen nödvändigt? Och det är alldeles klart, att denna osäkerhet i själfva grunden måste medvetet eller omedvetet inverka på uppfattningen af den närmaste tvistefrågan, nämligen om den ena eller den andra typen, och därmed också frågan om ett anslag, sådant som det förevarande.

Man talar ju rätt ofta om ord, som förtjänade att uti guldskrift uppsättas uti parlamentens samlingslokaler. De flesta ord, som man någon gång uti stundens hänförelse velat hedra på det sättet, skulle kanske icke länge hålla profvet. Men jag erinrar mig verkligen ett ord, om hvilket det kunde ifrågasättas, huruvida det icke vore förtjänt af att uppsättas här öfver Kungens hufvud under klocktaflan. Det är ett ord utaf Mirabeau, som började ett af sina berömdaste tal under franska revolutionen ungefär på följande sätt: »Om människorna», sade den store revolutionären, »ville nedlägga blott en bråkdel af det skarpsinne och den energi, som de nu faktiskt nedlägga på att utfinna skälen för och emot uti sina tvister, om de i stället ville nedlägga denna bråkdel på att göra klart för sig hvad de i själfva verket tvista om, så skulle tvisterna bli både färre och lättlöstare.» Det är en stor sanning, och det är mer än en gång, som man skulle vilja att de orden stode i guldskrift i parlamentslokalerna. Hvad jag nu afser med hvad jag skall anföra är just att begränsa bristens föremål, att uppdämma, om jag så må säga, den nyssnämnda underström, som så lätt blandar sig in och verkar här, äfven om den icke kommer ända upp till ytan och kommer fram i debatten.

Hvad skall man alltså anse, att *sjöförsvaret* betyder och hvad skall man anse att särskildt *pansarbåtarna* betyda för vårt sjöförsvaret? Jag tillåter mig att skärskåda dessa frågor såsom de måste framställa sig för en lekman; och lekmän äro vi ju nästan allihop och måste såsom sådana bilda vårt omdöme. Antag att vi anfallas med krig, hvad betyder för vårt land, med vår kustlinje, tillvaron eller frånvaron utaf ett sjövapen? Man kan inte nog ofta upprepa, inte nog starkt understryka hvad alla tiders historia visar lika klart som sunda förnuftet med ringa eftertanke genast säger, det, att hafvet ingalunda i och för sig är ett skyddsvärn, ingalunda är någon vallgraf kring en gammal borg, utan rakt tvärt om. Vid ett anfall från sjösidan mot en stat utan sjövapen, hvad är hafvet då? Jo, mina herrar, hafvet är en ofantlig slätt, på hvilken den anfallande makten kan draga fram en järnväg i hvilket ögonblick han vill, och i hvilken riktning han vill och på hvilken han kan skicka trans-

Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.
(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

porter oberoende af väder och vind, utan att någon möjlighet finnes för den försvarande att ens hålla någon uppsikt öfver dessa hans rörelser; han kan göra landstigningar, och han kan till motståndarens förvillande låtsas göra landstigningar, när och huru han behagar, såvida icke den försvarande är i det läge, att han skulle kunna skaffa sig ett fullständigt fast kustförsvar, eller i hvilket ögonblick som helst kasta tillräckliga truppmassor till hvilken punkt af kusten som helst — antaganden, som för vår räkning ligga fjärran från det möjliga. Vidare kan den anfallande — om han skulle komma *in* i landet, och det där börjar gå honom illa — blott han kan komma tillbaka till en punkt på kusten, där inskeppa sig och åter dyka upp på en ny punkt annorstädes. Och skulle han därtill ha den synnerliga turen att finna för sig de naturliga befästningar, som våra skärgårdar erbjuda, så kan han i dessa skärgårdar sätta sig så fast och så rota sig in där, att han är oåtkomlig äfven för det starkaste landförsvar och svåråtkomlig till och med för en med oss förbunden sjömak. Således, denne anfallande är tack vare hafvet vida bättre ställd än om hans land helt enkelt gränsade intill vårt land. Då hade vi vetat, att hans hastiga transporter måste komma med järnvägarne, och vi kunde då hålla oss i beredskap på de svaga punkter, som framför allt vore hotade.

Så ligger nu saken utan sjöförsvar, utan sjövapen på den försvarandes sida. Det är alldeles tydligt att detta måste väsentligen förändras, så snart den anfallne har ett någorlunda starkt sjöförsvar. Från detta ögonblick kan den anfallande icke skicka sina transporter utan betäckning. Han kan icke göra landstigningar utan rätt mycket besvärliga försiktighetsmått, och ännu mindre kan han komma åt skärgården. Han är ställd så, att vill han fram, måste han binda sin sjömak och han måste binda en större del af sin sjömak, ju större sjömak vi å vår sida hafva. Denna omständighet kan öfva en afskräckande inverkan äfven på en stormakt, i synnerhet såvida det finnes någon annan stormakt med i spelet på andra sidan, då förstnämnda stormakt tydligen kan afsätta blott en mindre del af sitt sjövapen mot oss. Jag vill medge, att man på denna punkt kanske stundom går för långt på den försvarsvänliga sidan, då man framställer saken så, att vi icke kunna *tänka oss* anfall från en stormakt, utan att en annan stormakt står på andra sidan. Det danska kriget år 1864 t. ex. visar ju, att detta icke är så säkert. Men för att ställningen då blef den, att två stormakter anföllo en liten stat utan att någon tredje blandade sig i spelet, fordrades det Bismarcks öfverlägsna diplomati och en sådan brist på förutseende, som då utmärkte den franska och äfven den engelska politiken. Och det är ett läge, som icke ofta inträffar. Allt nog, såsom saken gemenligen får antagas ligga, är det högst sannolikt att den anfallande, som har att frukta eller i hvarje fall att räkna med olägenheten af att vårt sjövapen ständigt och jämt faller hans transporter i flanken, söker att först komma till rätta med vårt

sjövapen. Hvad betyder detta? Jo, och här komma vi till en viktig samverkan mellan landtförsvaret och sjöförsvaret, det betyder att vi få tid att mobilisera landtarmén, då vi eljest kanske icke fått tid därtill. Flottan kan hållas fullt krigsberedd utan alltför stora kostnader och ganska länge, men med armén är detta fullständigt omöjligt. Flottan står sålunda såsom en buffert mellan fienden och landtarmén, och detta betyder, att landtarmén får tillräcklig tid på sig. I sammanhang härmed vill jag göra en annan erinran. Af hvad jag nyss påpekade angående nödvändigheten för fienden att skaffa sina transporter skydd, framgår en annan viktig samverkan mellan landtarmén och sjöförsvaret. Ju starkare vårt landtförsvaret är, desto större och tätare transporter behöfver fienden och desto mera ger han vårt sjövapen tillfälle till angrepp: landt- och sjöförsvaret gripa sålunda in i hvarandra, så att, om båda äro ganska starka, göra de hvarandra effektivare, men om det ena är svagt, så drar det det andra med sig.

Emellertid, mina herrar, om för den motståndare, den anfallande, som icke möter något sjövapen, detta betyder en kolossal fördel för hans landoperationer, så finnes äfven något annat, som det betyder, och som för oss är ännu värre. För att förstå detta värsta måste man göra klart för sig den stora skillnaden i handelsförhållanden mellan å ena sidan ett, som det brukar heta, efterblivet jordbruksland, ett agrarland, och å andra sidan en modern utvecklad industristat. I det förra landet, där det öfvervägande flertalet människor lefver *på* sin torfva och *af* sin torfva, där kan det dagliga lifvet fortgå någorlunda ostördt af krigsoperationer, ifall de icke komma alltför nära inpå lifvet. Men detta ändrar sig i det ögonblick ett sådant land börjar öfvergå till en modern industristat. Den moderna industristaten måste nämligen så godt som alltid importera rätt mycket säd och andra lifsmedel för att kunna lefva, ty därtill räcker icke den inhemska produktionen; den måste importera stenkol och råvaror för sina fabriker, och hela denna import måste täckas genom export. Ett sådant land existerar, lefver på möjligheten af export och import. Den dag, import och export stoppas genom en så kallad blockad medelst fientliga krigsfartyg, som kryssa utanför hamnarne och hindra handelsfartygen att gå vare sig in eller ut, hvad betyder då detta? Jo, det betyder icke mycket mindre för samhällsorganismen än för den fysiska organismen, om det kommer en blodpropp och sätter sig t. ex. i aortamynningen och hindrar hjärtat att pumpa blod i kroppen. Fabrikerne måste stanna, arbetarne bli utan arbete, och snart nog står landet inför hungersnöden. Vi ha helt säkert alla rätt ofta sett beräkningar, huru långt det skulle kunna räcka, innan England stode inför hungersnöden, ifall dess kuster blockerades, och dylika beräkningar gälla utan tvifvel, icke blott när det gäller England. Man kan säga, att så länge som ingenting är gjordt för att hindra denna möjlighet af en blockad och öfverhufvud ett häm-

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

mande af handeln — ty det är ju icke blockad ensamt det gäller, utan äfven uppbringning ute på sjön — så länge denna möjlighet icke är åtminstone afsevärdt minskad, så är all tapperhet och all skicklighet, som landtförsvaret skulle kunna utveckla, nästan af noll och intet värde. Ja, det är nästan meningslöst att under sådana förhållanden offra någonting på landtförsvaret, lika meningslöst som det vore af fienden att kasta trupper in uti landet, när han lika väl, med mycket mindre besvär, mycket billigare och säkrare skulle kunna nå sitt mål därigenom, att han blott stoppade handeln och blockerade hamnarne — ett mycket enkelt men välberäknadt litet grepp, ett veritabelt jiujitsu-knep, tillräckligt att bringa äfven en till lands betydligt öfverlägsen motståndare på knä. Man behöfver endast föreställa sig t. ex. England, försedt med en än så stor landtarmé, men utan sjövapen, och på detta sätt blockeradt.

Nu veta vi emellertid alla mer än väl, huru det i den delen står till i vårt land, att vi faktiskt under senaste årtiondena förvandlat oss ifrån typen af ett jämförelsevis oätkomligt agrarland till denna så synnerligen ömtåliga och konstfulla maskin, som kallas ett industriland. Vi importera säd, såvidt jag minnes, till en kvantitet af bortåt 300 miljoner kilogram råg plus hvete hvarje år, jämte det vi importera t. ex. massor af stenkol och råvaror. Skulle vi råka i den situation, som jag nyss nämnde, att det hela skulle stoppas, hvad skulle följa? Man må icke tro, att fienden behöfde blockera hela vår kuststräcka: det är nog med de viktigare hamnarne. Hamnar, kajer, magasiner, järnvägslinjer låta sig ej improviseras; och där sådant försöktes, skulle fienden snart utsträcka blockaden till en dylik nödhamn. Och märk nu väl, mina herrar, i synnerhet mina herrar af det socialdemokratiska partiet, hvem skulle i en sådan situation drabbas först och hårdast? Jo, det skulle — ingen argumentering i världen skall kunna komma ifrån detta nakna faktum — det skulle just industriarbetarne. De blifva genast hänvisade till sina allmänna kassor, om de ha några, eller till den allmänna barmhärtigheten. Arbetsgifvarne ha vanligen något kapital att draga på, tjänstemännen ha sin fordran på statskassan, jordbrukaren — fastän äfven han i ett industriland kommer att småningom ställas på penninghushållning — har dock i alla fall sin jord att lefva på, som räddar honom från hungersdöden. Men industriarbetaren har *ingenting* som enskild. I sammanhang härmed vill jag helt i förbigående göra den ytterligare anmärkningen, att hvad man än må säga om landtförsvarets tunga för industriarbetaren genom den personliga prestation, den utkräfver, så måste man dock medgifva, att sjövapnet *kan* så inrättas, att denna tunga blir högst obetydlig, ty här är hufvudsaken icke den personliga prestationen utan penningen, och huru denna sistnämnda tyngd träffar honom beror på skattelagstiftningen. Det följer icke med nödvändighet af sakens natur, att den *skall* drabba honom tungt. Man kan alltså uttala som en afgjord sak och som ett omotbevisbart axiom, att i

samma mån ett land öfvergår att blifva en industristat, i samma mån *måste* det ovillkorligen sörja för ett under de gifna förhållandena tillräckligt sjövapen. Hvarför ha i våra dagar Frankrike och Tyskland skaffat sig starka flottor? Tror väl någon, att detta i främsta rummet beror på intresset för kolonialskydd och kolonialförvärf? Nej, det är för att skydda sin *handel*, så att den icke skall ligga blottställd för första bästa sjömak. Hvar och en, som följt debatterna i marina frågor i dessa länders parlament och pressdiskussionerna därom, skall kunna intyga, att det varit handelsintresset och intet annat, som bestämt dessa makter att skaffa sig ett så starkt sjöförsvär. Om vi vända tillbaka till England — hvad skulle vi säga om den engelska regeringschef, som under en eller annan förevändning låte den nuvarande starka engelska örlogsflottan så småningom förfalla? Hvad skulle vi säga, om han gjorde ett sådant försök och det misslyckades, så att det gick galet, och hvad skulle vi säga, om det af en slump lyckades, enär ingen vore företagsam nog att begagna sig af situationen? En dåre, som misslyckas, eller en dåre, som lyckas, men i alla händelser en dåre.

Nu vill man kanske göra det inpasset: detta gäller för de stora och mäktiga industristaterna men är icke tillämpligt på sådana små och beskedliga stater som vi. Hvarför icke då? Nej, ty vi kunna icke göra oss *säkra*. Ja, det är sant: vi råda icke öfver ödet. Men det göra icke heller de största stormakter: de komma aldrig till någon *säkerhet* i detta hänseende. Jag erinrar de herrar, som möjligen följt med diskussionen i det tyska parlamentet för 20 à 25 år sedan, att detta var alltid ett argument, som motsidan tog fram och trodde på: vi nå i alla fall icke upp till den engelska sjömakten, vi kunna endast komma ett litet stycke på den vägen. Huru skulle det gått, om man lyssnat till dessa röster? Låt oss antaga en sådan situation, som inträffade 1905, med den ryska sjömakten totalt tillintetgjord, med denna spänning, som fanns och finns mellan England och Tyskland, med denna naturliga höjelse hos engelsmännen att om möjligt sätta stopp för Tysklands handel och industri. Om ödet fogat så, att det då i England suttit en Cromwell och regerat, ja, då hade det varit mer än möjligt, att han slagit till; han gjorde ju på sin tid något liknande. Men om Tyskland hängt upp sig just på en sådan möjlighet och på grund af rädsla eller undfallenhet tänkt: när vi icke kunna göra oss säkra mot detta, så lönar det sig icke att göra något alls — om Tyskland följaktligen 1905 stått utan det starka vapen, som det äger i sin sjömak, då hade det måhända icke behöfts någon Cromwell för att göra denna reflexion utan endast en vanlig människa, och mycket hade kanske då sett annorlunda ut än nu.

Emellertid kan jag icke lämna denna sida af saken utan att något beröra äfven en annan punkt. Det är icke blott anfallskrig, vi måste räkna med, utan äfven med ett indirekt indragande i krigsforor. Huru skydda vår neutralitet, om det uppstår krig mellan

*Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.
(Forts.)

andra Nordsjö- eller Östersjöstater, t. ex. mellan England och Tyskland? Då äro vi, i olikhet med gamla tiders folkrättsliga åskådning, enligt den moderna folkrätten skyldiga att försvara vår neutralitet vid risk af att eljest dragas in i kriget. Hvad betyder detta? Om t. ex. England vill ha en operationsbas på den svenska kusten, t. ex. ett stycke skärgård? Kunna vi hindra detta med de sjö-militära maktmedel, som vi kunna åstadkomma? Naturligtvis icke. Men det betyder, som jag sade för en stund sedan, att England måste väga mot hvartannat hvad det *vinner* på att tillskansa sig denna operationsbas just från oss och hvad det *förlorar* eller riskerar dels genom vårt direkta motstånd, dels därigenom att vi med t. ex. 12 pansarbåtar och 50 torpedbåtar ökade den tyska flottan och tyskarne därtill finge ett stöd i våra skärgårdar. Allt detta måste England öfverväga, innan det tar ett sådant steg, och det kunde kanske då tänkas, att det fanns en annan neutral makt, där det kostade mindre att taga sin operationsbas, och kanske det gjorde, att England vände sig mot detta håll i stället. Jag kan här icke underlåta att erinra om ett rätt ofta citeradt yttrande af en tysk politiker, hvilket lyder ungefär så här: »i nästa stora nord-europeiska krig är *det* af de två länderna, Sverige och Danmark, som har det svagare sjöförsvaret, mycket att beklaga.» — Man brukar säga, att vi vilja ju ha fred med alla människor. Det är ett vackert drag att vara from, men det räcker icke i politiken, knappast i den inre politiken och ännu mindre i den yttre. Vi *vilja* vara neutrala, det är mycket bra; men *kunna* vi vara neutrala? Viljan och förmågan täcka hvarandra här lika litet som eljest. Jag skall i detta sammanhang inflicka den reflexionen, att, under det att det sålunda alltid faller en stark accent på sjövapnet beträffande neutralitetsskyddet, så kommer landförsvaret *beträffande neutralitetens upprätthållande* endast i fråga i enstaka fall, t. ex. för den händelse det skulle uppstå krig mellan Ryssland och Norge och det gällde att hindra en genommarsch i öfre Norrland.

Helt säkert var det således icke utan skäl som den störste mästare i krigets konst, som den skandinaviska stammen hittills frambragt, sammanfattade sin uppfattning om försvaret i den praktiska regeln: »*inre endräkt och en stark flotta, och ingen skall oss antasta.*» Gustaf Adolf förstod lika väl som någon, och litet till, hvad landförsvaret betydde; om han icke nämner detta särskildt, så var det uppenbarligen därför, att han hade den instinkten, att det praktiskt kräfdes att peka på de två punkter, som man snarast kunde frukta skulle försummas: inre endräkt och en stark flotta; resten fölle mera af sig själf. Angående ett likartadt yttrande af Axel Oxenstierna anmärkte af herr Staaff under remissdebatten eller under marsdagarne — jag tror, att det var under remissdebatten — att dessa yttranden förskrefvo sig från 1600-talet, då Sverige hade, bortsett från den vänstra gränsen, ett insulärt läge med nordgränsen oåtkomlig. Ja, naturligtvis är anmärkningen fullkomligt

riktig. Och det må då bevisa, ifall bevis behöfdes, att det lika litet duger att försumma landtförsvaret som sjöförsvaret. Men å andra sidan får man icke förbise, att om vi hade vår nordliga gräns späcdkad med de största kanoner med 10 meters mellanrum hela linjen utefter, så hade vi icke den ringaste nytta af en sådan befestning, ifall vi icke på samma gång hade ett sjöförsvär. Ty det skulle icke falla en fiende in att passera dessa kanoner, utan han förde öfver trupperna med sin flotta och ginge sjöledes den ginaste och bekvämaste vägen. Det finnes flera mycket bekanta och nära till hands liggande historiska exempel att härvid åberopa, såsom då i det rysk-turkiska kriget 1828 ryska hären fördes söder om gränsfästningarne öfver Svarta hafvet, efter det den turkiska flottan året förut blifvit tillintetgjord vid Navarino. Därför måste jag säga, att jag i denna formel, *inre endräkt* och en *stark flotta*, alljämt ser och erkänner geniets aldrig slocknande eldskrift. Denna första punkt »inre endräkt» skulle utan tvifvel gifva anledning till en nyttig predikan, om det hörde hit. Jag skall inskränka mig till att säga, att huru nödvändigt det må vara att motarbeta all lagstiftning, som kan skapa tvedräkt, och framarbeta en lagstiftning, som kan skapa endräkt, huru nödvändigt detta än är och hvilka konsekvenser man än skulle kunna draga häraf — och jag är för min del böjd att draga dem ganska långt — så får man icke glömma, att det duger icke att köpa denna endräkt exempelvis på bekostnad af försvaret, genom att falla undan för en oupplyst, nära nog otillräcknelig folkmening, som, utan att alls kunna öfverblicka frågan och förstå, hvad den i verkligheten rör sig om, bara ropar på ett billigare försvar eller rent af på afväpning. Jag måste säga: med lika hård hand och hård hud, som man måste framdrifva respektive bortvisa nyssnämnda lagstiftning, med lika hård hand och lika hård hud måste man söka att utrota alla sådana själfmordsfantasier, som hvarje föreställning om afväpning under nu gifna situation ohjälpligen är. Jag skall icke göra någon lång utvikning åt detta håll, men jag anser mig böra göra ett litet inpass. Man vill nu oftast försvara afväpningsståndpunkten därmed att den tilltagande kulturen o. s. v. har gjort krigsutbrott och militära anfall osannolika i våra dagar. Utan att då gifva mig in på några vidlyftiga kannstoperier som svar härpå, skall jag endast be att få peka på ett par rätt nära till hands liggande fakta, som kunna göra den åsikten något osäker. För cirka 10 år sedan fick man hvart man än kom inom den österrikiska monarkien allmänt höra den uppfattningen uttalas, att monarkiens sammanhållning för framtiden hängde på en så bräcklig tråd som en enda människas lif. Det är kanske litet annorlunda nu. Men om något sådant skulle inträffa, som att det uppstode frågan om en tillökning af tyska riket med de nu till Österrike hörande miljonerna tyskar, är man då så säker på, att en sådan omhvälfning skulle kunna ske utan att framkalla politiska förvecklingar? Är det orimligt att tänka sig, att något sådant skulle kunna

*Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

framkalla ett europeiskt krig? En annan sak. Man har många gånger hört talas om den nära möjligheten af revolution i Ryssland. Om något sådant skulle ske, är man då så säker på, att detta icke skulle ha ett efterspel med sig, sådant som kom efter den franska revolutionen? Eller är man öfvertygad om, att Rysslands höga kultur, det ryska folkets höga kulturella ståndpunkt skulle under alla förhållanden göra en sådan utveckling omöjlig i våra dagar? Ja, på tal om denna sista punkt i sammanhang med sjöförsvaret, kan jag icke neka mig att upprepa en erinran, som vi hörde framställas här i går under ett af de föredrag, hvilka då höllos för riksdagens ledamöter här i kammaren. Om vi försätta oss hundra år tillbaka i tiden, till 1807, så vet man att det bekanta fredsfördraget af detta år, som började ungefär så här: »af aktning för min vän Alexander tillåter jag konungariket Preussen att fortfarande existera», i fortsättningen litet längre ned, äfvenledes af aktning för vännen Alexander, alls icke tillät konungariket Sverige den allra ringaste existens; utan skänkte det med hull och hår åt vännen Alexander. Gåfvohandlingen blef, som bekant, utförd endast till en tredjedel. Men det är icke lätt att förstå, huru de två tredjedelarna skulle undgått att följa med, så att vi nu befunnit oss icke i konungariket Sverige utan i storfurstendömet med samma namn, om det icke hade legat en engelsk-svensk flotta till hands under den kritiska tiden.

Emellertid vill man väl nu, helt naturligt, här göra den anmärkning, att detta må bevisa hvad det kan rörande *sjöförsvarets* betydelse och nödvändighet. Det afgör ingalunda frågan, huruvida detta sjöförsvår behöfver innehålla *pansarbåtar*. Hvarför icke lika väl endast torpedfartyg, däri inberäknadt undervattensbåtar? Hvarför icke det, då i alla fall vid en duell mellan ett slagskepp och en pansarbåt af F-typen utgången är gifven, men å andra sidan torpeden verkar lika kraftigt — eller åtminstone nära nog — på ett slagskepp som på mindre båtar? Hvarför icke med afseende på sjöförsvaret helt lägga hufvudvikten på torpedfartyg och låta dessa otillräckliga pansarfartyg vara? Ja, mina herrar, resonemanget är halfvägs fullkomligt riktigt, men till den återstående hälften alldeles felaktigt. Ty ett försvar, som blott bestode af torpedfartyg, skulle aldrig någonsin kunna få ett enda slagskepp att operera mot, såvida icke fienden plötsligt miste förståndet. Han har icke den ringaste anledning att skicka ut ett slagskepp mot en sådan fiende. Hvad det må vara fråga om: att konvojera transportfartyg, blockera hamnar, rensa upp minor eller göra utprickningar i skärgården, eller hvad man vill, så använder han lättare kryssare, billiga fartyg. Han har alldeles samma nytta däraf och löper icke den kolossala risk, som han skulle göra genom att använda slagskepp. En och annan af hans lätta kryssare går till väders tack vare våra undervattensbåtar, men det tager han relativt lugnt och sätter i stället in en likadan, men icke sätter han in ett 40 miljoners slagskepp.

Att allt detta måste komplett ändras i det ögonblick den försvarande är försedd med pansarbåtar eller i allmänhet med starkare fartyg, är ju alldeles uppenbart. Då kan fienden icke våga att konvojera sina transportfartyg med endast små kanonbåtar, icke blockera hamnarne endast med små fartyg. Han får i större eller mindre omfattning, beroende på den försvarandes sjöförsvaret, gripa till de svårare medlen, och storleken af den angripandes medel måste uppenbart växa i samma mån som den försvarandes sjöförsvaret växer. Om jag får använda en bild, som i detta sammanhang en smula tangerar det vulgära, men som i alla fall är ganska precis, skulle man kunna säga: om jag spelar ut en hacka, så sticker han öfver med en hacka; spelar jag ut en trumf, så måste han sticka öfver med en högre trumf. Men icke offrar han på min hacka en trumf och allra minst trumfäss, om han icke är alldeles tvungen. Jag tror, att sedt från denna synpunkt förenklar sig frågan ganska betydligt, och vi kunna väl vara med om, att det är ingen utsikt för att vår fiende begär ett misstag af den kalibern, om han något så när förstår spelets regler och kan sin konst.

Af det nu sagda torde utan vidare framgå, hvarför det är en orimlighet att fråga huruvida det är pansarbåtar eller torpedfartyg, som är det »hufvudsakliga». De äro, mina herrar, absolut lika hufvudsakliga båda två, ty pansarbåtar behövas till att tvinga fram de stora och dyrbara skeppen från fiendesidan, och torpedbåtar behövas för att skapa en risk för dessa dyrbara skepp. Vi måste försätta fienden ungefär i det läge, att när han tänker anfälla oss med krig, han måste resonera ungefär så: jag är tvungen att skicka dit slagskepp eller större pansarkryssare på grund af deras pansarbåtar; det kan icke gå för mindre. Men om jag skickar dit dem, så råka de ut för deras undervattensbåtar och torpedfartyg, och då tror jag, att jag låter bli det, ty så mycket är det hela icke värdt, att jag vill riskera dessa fartyg. Jag vill således säga, att vi kunna icke göra oss *säkra*, men vi kunna göra oss *dyra*, och det kan ju praktiskt vara nästan lika. Men göra vi icke det, utan göra oss *billiga*, då först kunna vi vara öfvertygade om att vi betydligt minska fredsmöjligheterna och öka krigsmöjligheterna.

Innan jag slutar med denna sida af saken skall jag tillägga ännu en anmärkning, som rör, om man så vill, politikens psykologi. Antag att en stat genom ett billigt och dåligt försvar lockar en fiende på sig, så kan det ju hända att den anfallna staten för sent plötsligen gripes af en uppflammande patriotism — det har man sett förr — och gör det yttersta för att försvara sig. Men hvad kommer detta att betyda i det läget? Jo, nu har den anfallande staten satt sin heder i pant för att företaget skall lyckas. Hade den vetat förut, att det skulle kosta så mycket — man kan härvid nu tänka på kriget mellan engelsmännen och boerna — så hade han kanske kommit till det resultatet att här är bäst låta bli. Men har man en gång lockat motståndaren på sig genom att icke rusta ordentligt

*Angående
nyanskaffning
af krigs-
fartygmateriel.*
(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.

(Forts.)

och redan från början skrämma honom, så är, som sagdt, hans heder engagerad i företaget. Därtill kommer, att det parti, som kanske trots sitt motparti genomdrifvit kriget, icke kan falla undan och kapitulera, hvilket skulle blifva för dem ett politiskt själfmord, utan måste hålla i sig, för att uppnå ett »lyckligt» resultat. Äfven af dessa skäl är det sålunda en mycket viktig sak att koncentrera försvarstanken på att *afskräcka på förhand*; just det är försvarets allra förnämsta betydelse.

Jag skall icke längre fortsätta dessa allmänna reflexioner. Jag *hoppas*, att jag för de ärade ledamöterna i kammaren icke sagt något nytt, men möjligen kan ett och annat af hvad jag sagt komma till användning med hänsyn till den allmänna folkmeningen.

Emellertid skall jag, eftersom jag har ordet, icke sluta, förrän jag gjort ett par anmärkingar rörande dels regeringens proposition här på denna punkt och dels också den liberala reservationen. Jag ämnar emellertid icke sluta detta anförande med något yrkande, och jag har redan sagt hvarför.

Beträffande regeringspropositionen ligger det ju naturligast att uppdelas frågan närmast i två delar, den ena af ekonomisk och den andra af militäristeknisk natur. Ur *ekonomisk* synpunkt ser jag propositionen så, att meningen är, att vi skola betala år efter år ungefär samma anslag till flottans nybyggnad och underhåll som vi hittills gjort. Det är således ingen principiell ökning, såvidt jag kan se, på denna punkt af försvaret. För dessa penningar menar man då, såvidt jag kan finna, äfven om det icke skulle vara sagdt i den form, som jag här uttrycker mig, att vi kunna åstadkomma en flotta, som ju naturligtvis med denna båttyp, F-båten, får ett mindre antal enheter än med den förutvarande, men i alla fall blir sådan, att man har, med hänsyn taget till den tidslängd, hvarunder sådana enheter äro tjänstdugliga i första stridslinjen, åstadkommit icke blott lika mycket utan större stridsvärde än hvad som med samma belopp på något annat sätt skulle kunna åstadkommas; och därmed är den ekonomiska sidan af saken för mig klar. Kan samma belopp åstadkomma en bättre valör på detta sätt än på något annat, så har jag för min del icke något mera att säga i denna del af saken.

Så hafva vi den militäristekniska sidan af frågan, eller huruvida denna typ verkligen är för ändamålet den bästa. Huru vet man, att den så är? Vi hafva en följd af sakkunnigutlåtanden, hvilka kommit till det resultatet, hvarvid jag i förbigående vill göra den anmärkningen, att jag icke kan finna, att det ligger något minus däri, att det är till väsentlig del *samma* sakkunnige som under denna följd af år satt sig in i frågan. Jag skulle kanske tvärtom hafva funnit ett minus däri, om det jämt varit ombyten. Nog af, dessa *sakkunnige*, som under en lång tid af år satt sig samvetsgrant och noggrant in i saken — ty det måste man antaga att de gjort — hafva kommit till det resultatet, att F-båten är bäst. Vidare har *försvarskommittén* uttalat sig så, på en reservant när, vidare *marinför-*

valtningen på en reservant när, vidare hafva *chefen för marininstaben* och *inspektören för flottans öfningar till sjöss* uttalat sig på samma sätt, och detta så sent som sistlidne december månad, då de förklarade, att sjövapnets utveckling under dessa år icke föranleder till någon väsentlig ändring i den föreslagna typen. Därför måste jag anse, att det skulle krävas synnerligen starka skäl för att man skulle ansluta sig till en motsatt uppfattning. Och jag vill i förbigående inflicka den anmärkningen, att beträffande det första af de två föredrag, som höllos i går inför riksdagens ledamöter — jag åhörde det så uppmärksamt som möjligt — jag, såsom lekman, icke på någon afgörande punkt kunde finna något som talade emot F-typen. Hvad som yttrades där angående jämförelsen mellan 2 stycken 30 emrs kanoner å ena, och 4 stycken 28 emrs å andra sidan, inskränkte sig hufvudsakligen till ett³ omnämnande att förr i tiden ansåg man två kanoner nog och att kommandörerna numera äro mycket mera skjutskickliga än förr — skäl, som icke kunna öfvertyga mig. Lika litet eller ännu mindre är jag öfvertygad af det afvägande, som gjordes mellan å ena sidan farten och å den andra bepansringen och bestyckningen. Men det skall jag icke ingå på, det tjänar ingenting till i detta sammanhang.

Nu blott ett par ord angående den liberala reservationen. Det vore ju aldeles orätt och skulle icke falla mig in, att åstadkomma någon som helst kritik förrän jag hört hvad reservanternas mening är, och därför måste jag uppskjuta mitt omdöme tills jag möjligen fått höra reservanternas utveckla denna sin mening. Men jag kan ju, om icke för annat så dock i syfte att draga fram en och annan punkt, som reservanternas då kunna utreda eller belysa, få lof att på förhand göra ett par reflexioner på långt afstånd. Jag antar, att det positiva, som ligger bakom denna negativa ståndpunkt, är ett kraf på *utredning*. Det kan jag väl få lof att antaga efter allt, som här i kammaren förekommit förut i dessa frågor. Jag måste af samma skäl anse sannolikt, att denna utredning afser att omfatta försvarsfrågan i hela dess vidd, sålunda kostnaden för försvaret i sin helhet, ställd i förhållande till andra statsutgifter, förhållandet mellan de olika vapnen o. s. v., och att nu föreliggande detaljfråga icke skulle lösas, förrän hela den nämnda utredningen först vore fullbordad. Ja, då måste jag närmast som jurist erinra om de båda termerna: *terminus a quo* och *terminus ad quem*, början på utredningen och slutet på utredningen. När tager denna projekterade utredning ett slut? Ja, man måste först veta när den börjar. När börjar den? I detta hänseende har jag icke sett någonting bestämdt. Det kan ju möjligen ha funnits och undgått min uppmärksamhet under de föregående debatterna. Men jag vill dock anföra ett uttalande, som icke utan skäl skulle kunna fattas som en *antydning* i denna riktning och som gjorts af en ärad ledamot, som liksom flera af reservanternas, tillhör det liberala partiets märkesmän.

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.

(Forts.)

Angående
nyanskaifning
af krigsfar-
tygsmateriel.

(Forts.)

Det är hämtadt ur förutnämnda guldgrufva, ur dessa marsdagars debatt.

»Det är också helt naturligt», säger den ärade ledamoten, »att ej dessa (d. v. s. herr Larsson och hans medreservanter) hysa tillräckligt förtroende för den nuvarande regeringen för att åt densamma vilja lämna den vidare utredningen af denna betydelsefulla fråga, utan de ha endast velat framhålla, i hvilken riktning en sådan utredning enligt deras mening borde gå. Därutaf följer, att de ej heller föreslagit aflåtandet af någon skrifvelse till vår nuvarande regering.» Ja, det där säger kanske ingenting bestämdt, men det är väl icke för mycket sagdt, att den uttolkningen ligger rätt nära till hands, att utredningens begynnelsepunkt är att räkna till datum för den »nuvarande regeringens» afgång och en senare regerings tillträde. Det får väl här anses blifva *terminus a quo*.

Om detta nu skall vara begynnelsepunkten — rätt oviss i sig själf — och då jag icke får antaga, att slutpunkten kommer omedelbart efter begynnelsepunkten, helst det ju gäller en synnerligen omfattande utredning, kan jag icke förstå annat än att det kommer att dröja mycket lång tid, innan vi till slut kunna hoppas vara framme vid resultatet rörande denna pansarbåt. Jag anmärker nu i förbigående, att jag icke alls bestrider nyttan och nödvändigheten af en utredning af kostnaderna för ålderdomsförsäkring m. fl. sociala reformer i samband med frågan om en eventuell *ökning* i kostnaderna för försvaret: i denna fråga är jag fullt ense med det liberala partiet. Jag talar endast om denna detalj: pansarbåtstypen. Alltså först skall utredningen begynna och så fortgå och så sluta. Under tiden, hvad skall då ske? Skall man bygga någonting annat eller icke bygga alls? Det synes mig leda till rätt stora svårigheter att välja mellan dessa två alternativ — eller skall man kanske svara mig på samma sätt som häromdagen, när det gällde att i aftalslagarna välja mellan tillåtelse eller förbud beträffande sympatiinställelser, att man vill hvarken tillåtelse eller förbud utan man *söker* en tredje linje. Skulle man sålunda härvidlag hvarken bygga eller icke bygga utan *söka* efter en tredje linje? Nog af, om man under utredningstiden räddat sig på denna mysteriösa tredje linje och till slut hunnit fram till ett egentligt positivt resultat, hvad skulle detta kunna tänkas vara? Först och främst skulle det kunna hända, att det helt enkelt blefve baten F. I så fall hade vi kunnat besluta det nu och hellre. Men låtom oss sedan antaga, att det icke blir båten F, utan låt mig säga båten X. Då vill jag fråga: på hvilken auktoritet kommer båten X att stödja sin tillvaro? Väntar man sig möjligen, att man inom sjövapnet, där man ju ifråga om detta står enhällig för regeringens förslag, på ett eller annat sätt skulle svänga om, slopa F-typen och antaga en annan typ? Eller vill man stödja sig på en och annan enstaka dissident, som håller på typen X? Eller vill man på allvar draga in utländska sakkunniga mot våra inländska

och låta dem uttala sig i fråga om vårt försvar? Tror man, att det är möjligt att få »folkmeningen» i längden för *något sådant*?

Jag får säga, att ju mer man invecklar sig i detta, ju mer har man känslan af, att befinna sig i en labyrint, ur hvilken ingen återvändo finnes. Och skulle man till slut — det enda jag kan tänka mig kvar — vilja replikera med det, att det ju kan hända, att en utredning helt enkelt slutar med, att sjöförsvaret icke är så nödvändigt och att pansarbåtar enkannerligen öfver hufvud taget skulle kunna undvaras, och att det är den möjligheten man räknar på, ja, mina herrar, då kan jag icke hjälpa, att jag för min personliga del säger, att det må vara hvilken sakkunnig som helst — t. o. m. om hela svenska sjövapnet *per impossibile* skulle svänga om till denna åsikt — så skulle jag för min del icke kunna gå med därpå, lika litet som jag skulle ha gått med på ett »centralförsvar» på sin tid. Det strider för mycket mot sundt förnuft för att jag, trots all sakkunskap i världen, skulle kunna gå med därpå. Det erinrades — det är återigen fråga om ett yttrande under marsdagarna — af en af de ärade reservanterna — jag tror herr Nilson i Örebro — om ett ofta citeradt yttrande, som fälldes på sin tid här i Andra kammaren: »Frågar jag djäfvulen, hvad 2 gånger 2 är, och han svarar 4, då tror jag honom.» Ja, det gör jag också. Men jag ber att få supplera denna fullkomligt riktiga sats med dess omvändning: Om jag frågar — låt mig säga en ärkeängel, vi behöfva icke gå högre — om samma sak och han svarar mig att 2 gånger 2 är 5, då tror jag där emot icke honom. Och jag tror öfver hufvud taget inga sakkunniga som komma till dylika resultat eller med sådana påståenden.

Härmed vill jag ha uttalat hvad jag för min del betraktar såsom en utgångspunkt i den blifvande debatten. Men jag vill icke gå händelserna i förväg och nu uttryckligen motsätta mig den liberala reservationen, då det icke kan falla mig in att bestämdt uttala mig, innan jag fått höra skälen; jag vill, herr talman, inskränka mig till att med detta anförande hafva intagit en operationsbas i den nu begynnande sjöbataljen.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Att den högt ärade och mycket lärde samt synnerligen kunskapsrike representanten för vår sydliga lärdomsstad är en synnerligen mångfrestande man, det visste man förut, och man har nu fått en ny bekräftelse på hans talang, då man här i kammaren fått göra bekantskap med honom som sjöstrateg. Skulle mot all förmodan denna kammare uti den fråga, som det nu gäller, visa sig dela hans uppfattning, så förmodar jag, att den nuvarande regeringen på grund af dess varma intresse, som den har visat gentemot F-båten icke kommer att underlåta att utnämna den ärade professorn till hedersamiral i svenska flottan. Att han kommer att bli hedersledamot af örlogsmannasällskapet, är en helt naturlig sak.

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.

(Forts.)

Det förefaller mig emellertid föga sannolikt, att denna kam-
mare, som två gånger vid denna riksdag efter mycket omfattande
och uttömmande debatter uttalat sig för den meningen, att för-
svarsfrågan bör underkastas en förnyad och allsidig ompröfning
och att därvid särskildt borde beaktas den ena och den andra
försvarsgrenens betydelse för värnande af vårt fosterland, samt
hur den hvardera försvarsgrenen tillkommande andelen i budgeten
borde på det mest effektiva sätt tagas i anspråk, skulle ändra
mening i dag.

Professor Thyréns vältalighet är högt skattad och värderad,
men jag nödgas likväl säga, att hans bevisföring icke förekommer
mig öfvertygande. Han syntes nämligen utgå från det antagan-
det, att enhvar, som nu icke vill vara med om F-båten, skulle
stå på den grund, att vi intet sjöförsvaret böra ha. Så ligger icke
saken, mina herrar! Men att då argumentera mot en uppfatt-
ning, som icke förefinnes, förefaller mig nästan vara ett slag i
luften, en argumentering alldeles i onödan, trots all vältalighet.

Hvad gäller det då i dag? Jo, det gäller beviljandet af ett
anslag till påbörjande af en pansarbåt af ny typ. Den argumen-
tering för detta F-typsfartyg, som föres fram i utredningar och
utlåtanden, synes alldeles bestämdt icke peka hän på ett fartyg
af F-typ utan B-typ minst sagdt. Ty hvilka egenskaper skulle
det pansarfartyg besitta, hvarpå konstruktionsbeställning ingafs?
Jo, farten skulle vara öfverlägsen den å då befintliga eller pro-
jekterade slagskepp hos andra mariner. I artilleribestyckningen
skulle ingå kanoner, hvilka med hänsyn till sin effekt skulle
kunna jämföras med de kraftigaste kanonerna på utländska slag-
skepp och hvilka på antagliga stridsafstånd skulle kunna genom-
slå pansarskyddet för dessa kanoner; därjämte skulle artilleriet
kunna jämföras med artilleriet på de flesta pansarkryssare och
kunna genomslå dessa kryssaress kraftigaste pansartyp och dess-
utom borde en kraftig bogeld kunna afgifvas.

Försvarskommittén, som hade att granska beställningssedeln
med hänsyn till våra ekonomiska resurser, anslöt sig principiellt
till de anförda synpunkterna, men stannade likväl vid att förorda
en pansarbåtstyp, som har ett stridsvärde icke understigande F-
typens. Nå, hur fyller då F-typen de angifna egenskaperna? Jo,
farten är 22,5 knop. Den skulle ju vara högre än den å befint-
liga eller projekterade slagskepp inom andra mariner. Det har
berättats mig, att slagskepp äro under byggande, som väntas få
23, ja ända till 25 knops fart. I bestyckningen skulle ingå ka-
noner, hvilka med hänsyn till sin effekt skulle kunna jämföras
med de kraftigaste på slaggskepp och pansarkryssare. F-båten,
mina herrar, skulle komma att bestyckas med 28 cm. kanoner
som gröfsta artilleri. Utländska slagskepps kraftigaste kanoner
ha 30,5 å 34,3 cm. storlek. Alltså, *ett pansradt fartyg af F-typ*
fyller icke de kraf, som de sakkunniga ha uppställt i detta hänse-

ende. *F-typen är en kompromiss* och enligt många's uppfattning en mycket dålig sådan.

De ekonomiska synpunkterna träda emellertid vid pansarbåtsfrågan i förgrunden på ett allvarligt sätt. Men att nu kunna överblicka de ekonomiska konsekvenser, som ett bifall till *F-båten* för med sig, är icke möjligt med den utredning, som nu föreligger. Hur många sådana behöfva vi för att få ett väl ordnat sjöförsvaret, och hur många utaf andra stridsfartygstyper? Hvilka ekonomiska kraf ställer ett pansarbåtsbygge, som representeras af *F-typen*, på våra ekonomiska resurser? Det är spörsmål, på hvilka intet auktoritativt eller uttömmande svar har lämnats. Hvar är planen, efter hvilken våra sjöstridskrafter skola ordnas? Med ett anslag af 4 miljoner kronor pr år för endast en pansarbåt, skulle vi på 20 år — enligt uppgift är pansarfartygets lefnadslängd första stridslinjen så lång — kunna skaffa oss en pansarbåtsflotta af *F-typ* på $6\frac{2}{3}$ fartyg, d. v. s., efter 20 år skulle sex vara färdiga och ett därjämte varit i byggnad under två år. Men är ett sådant antal fartyg då till fyllest och hvad kostar därutöfver att förnya vårt öfriga sjökrigsmateriel? Svar därpå saknas, såvidt jag förstår.

Vi få icke försumma vårt öfriga sjöförsvaret, vårt min- och torpedvapen. Rörande nu särskildt minvapnet skall jag tillåta mig att referera ett yttrande af chefen för flottans stab. Han påvisar med stöd af erfarenheter från japansk-ryska kriget, att minan vore ett vapen, hvars fruktansvärda verkningar gifvit den en framskjuten plats bland stridsmedlen till sjöss och att, då minan vore ett jämförelsevis billigt vapen, hvars moraliska verkan kunde anses minst lika stor som dess af erfarenheten bekräftade effektivitet, förefunnes för oss all anledning att ytterligare förkofra och utveckla detsamma. 1906 års sjökrigsmaterielsakkunniga erinra också om, att minor genom erfarenheterna från ostasiatiska kriget vunnit en framstående plats. Minorernas stora betydelse för krigföring till sjöss har förut varit *insedd*, men under sagda krig blifvit *bevisad*. Japan hade också med stor omsorg förberedt och utfört sitt mineringsförsvaret. »Den japanska kustens geografiska beskaffenhet» — — — säges det vidare — »med sin skårgårdsterräng erinrar starkt om vår egen». Minan vore ett vapen, som kunde användas för både defensiven och offensiven. I sistnämnda hänseende kräfdes emellertid särskilda fartyg, minfartyg. Försvarskommittén ansluter sig principiellt till dessa synpunkter rörande minvapnets utveckling, men då Riksdagen beviljat medel till ett minfartyg och därmed erkänt minvapnets betydelse, låter sig kommittén därmed nöja och gör på sid. 70 i betänkandets del III icke någon som helst framställning i denna del, ehuru väl kommittén på sid. 52 säger, att det vore önskvärdt, att medel kunde under närmaste tiden beredas för utvecklingen af nämnda vapen. Det förefaller mig verkligen, som om det vore

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigs-
tygsmateriel.

(Forts.)

en klok åtgärd af oss att framför allt söka tillgodogöra oss och vidare utveckla dessa billiga stridsmedel. Att såsom stöd för dem krävas pansrade artillerifartyg synes mig alldeles påtagligt, men att dessa just måste vara af den storlek och kräfva de stora kostnader, som här äro ifrågasatta, nämligen ungefär 12 miljoner kronor för hvar och ett af dem, därom är jag alldeles icke öfvertygad, och därför tillåter jag mig, herr talman, att hemställa, det kam-maren måtte med afslag å såväl Kungl. M:ts framställning som statsutskottets hemställan bifalla den af herr Larsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Ekman* i Mogård, *Röing* och *Kvarnzelius*.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet von Kru-senstierna: Herr talman, mina herrar! I det statsrådsprotokoll öfver sjöförsvarsärenden, som finnes bilagdt årets statsverkspropo-sition, har jag sökt att gifva uttryck åt de skäl, som jag finner tala för ett återupptagande snarast möjligt af det byggande af pansarfartyg, som en lång tid nu legat nere på grund af den nyss afslutade utredningen af vår försvarsfråga. Denna utredning för-anleddes, som ju allmänt bekant är, af den nyligen timade upp-lösningen af unionen mellan Sverige och Norge. Det är ju alldeles gifvet, att denna händelse icke kunde undgå att öfva ett stort inflytande på vår försvarsfråga, och jag anhåller, att i detta af-seende få återkalla i minnet hvad cheferna för generalstaben och för flottans stab därom yttrade beträffande sjöförsvaret i sitt den 18 oktober 1906 afgifna förslag till försvarsväsendets stärkande. De yttrade där, hvad som 1907 års försvarskommitté sedan ytter-ligare underströk, att genom unionsupplösningen hade vårt sjö-krigspolitiska läge ändrats högst väsentligt därhän, att vi hädan-efter måste vara uteslutande hänvisade till våra egna krafter för försvaret af vår västkust och för försvaret af de ytterst viktiga förbindelser med utlandet, som gå öfver denna kust. I likhet med nyss citerade myndigheter, och såsom äfven 1907 års kommitté uttalade, finner jag det tydligt, att unionsupplösningen har för-svagat vårt sjökrigspolitiska läge. Häraf följer gifvetvis, att på flottan kommer att i krigstid ställas långt högre kraf hädanefter än förr. Ett stärkande af vårt sjövapen blifver på grund däraf en försvarsangelägenhet af den allra största betydelse, men då våra tillgångar äro starkt begränsade, blifver det för oss af vikt att i fråga om vår skeppsbyggnadspolitik noga tillse, att största möjliga valuta erhålles för de på vårt skeppsbygge nedlagda med-len, och jag håller före, att denna synpunkt bör framför allt vara den bestämmande, då man nu går att förnya vår delvis föråldrade pansarbåtsmateriel.

Föga meningsskiljaktighet torde förefinnas i landet därom, att

vårt sjöförsvaret bör baseras på en samverkan mellan å ena sidan artillerivapnet och å andra sidan torped- och minvapnen. Men däremot äro meningarna mera delade angående den proportion, i hvilken dessa olika vapen böra ingå i vår flotta. Det kan måhända då icke sakna sitt intresse att erhålla kännedom om, hur dessa förhållanden gestalta sig inom andra mariner. I sådant syfte har jag låtit upprätta en tabell, af hvilken framgår dels kostnaden för, dels tonalet af de olika slag af fartyg, som ingå i en del mariner, nämligen dels artillerifartyg, dels torpedfartyg (utom undervattensbåtar) och dels minfartyg. Jag ber att få förutskicka, att i dessa beräkningar i allmänhet icke upptagits fartyg af mer än 20 års ålder och att i desamma med artillerifartyg ses äfven jagare med mer än 750 tons deplacement, detta på grund af att jagarnes uppgift allt fortfarande liksom vid tiden för deras uppkomst i stor utsträckning är att medels artillerield förstöra torpedbåtar, och typen erhöi också på grund af denna sin uppgift sitt namn, då den först framträdde i England. Af nyssnämnda tabell framgår, att artillerifartygen representera en kostnadsprocent — jag talar här om kostnaden för nyanskaffning — af följande storlek: mellan 70 och 80 procent: i Sverige, Ryssland, Danmark och Norge; mellan 80 och 90 procent: i Tyskland, Holland, Frankrike, Italien, Österrike-Ungern och Japan, och med öfver 90 procent i England och Förenta Staterna. Torpedfartygen representera inom de olika marinerna följande procenttal: i Sverige 23,5, Ryssland 24,5, Tyskland 12, Danmark 25, Norge 30, Holland 12, England 8,5, Frankrike 10,5, Italien 14, Österrike-Ungern 18, Förenta Staterna endast 5 och Japan 12. Minfartygen representera en mycket ringa bråkdel eller mellan $\frac{1}{2}$ och $2\frac{1}{2}$ procent. Utaf denna tabell synes mig med tydlighet framgå, att man kan säga, att torpedvapnet här i Sverige är väl så bra tillgodosedt som i de flesta andra med oss jämförbara länder.

Nu är det ju visserligen sant, att man från sådana siffror icke kan hämta några detaljerade lärdomar — hvarje land måste gifvetvis anpassa sin skeppsbyggnadspolitik efter sina egna militärgeografiska och krigspolitiska förhållanden — men de siffror, som jag nu läst upp, torde dock visa, att vi baserat vårt försvar på ungefär samma grunder som andra länder. Detta torde utgöra en viss garanti för att vi i denna fråga varit stadda på rätt väg. Dess bättre synes ju äfven en ganska enig uppfattning vara tillstädes därutinnan, att pansrade artillerifartyg äro nödvändiga för vår flotta; i fråga om den typ, som vid nyanskaffning bör gifvas företräde, äro dock meningarna bland allmänheten ganska delade. Jag skall nu icke taga kammarens tid i anspråk med att anföra de militära och tekniska skäl, som jag anser tala för den föreslagna F-typen, detta desto mindre som det väl torde blifva tillfälle för mig att under debattens fortsättning svara på de anmärkningar, som i dessa hänseenden icke lära utebli och som för öfrigt redan

*Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

framkommit. Jag skall för närvarande inskränka mig till att anföra de hufvudskäl, som synes mig tala för att F-typen fyller den fordran jag nyss uppställde, nämligen att gifva största möjliga valuta för de använda penningarna. I statsverkspropositionen har jag sökt visa, att F-båten i det afseendet är öfverlägsen icke blott vår sista pansarbåtstyp Oscar II, utan jämväl den af konteramiral Sidner såsom ledamot af försvarskommittén förordade typen D¹. Om man nu skulle tänka sig, att man ökade F-typens artillerikraft för att därigenom få bättre valuta för penningarna, så skulle det visa sig, att detta icke blefve resultatet af en dylik ökning. På min anmodan har marinöfverdirektören gjort en beräkning öfver, hur en sådan ökning af artilleriet skulle utfalla. Genom att utbyta F-typens fyra 28 cmrs pjäser mot fyra stycken 30 cmrs skulle man komma till en ungefärlig ökning i deplacement af icke mindre än 1,400 ton och en ökning i anskaffningskostnad af omkring 2,4 miljoner kronor. Om man fränser de ökade svårigheterna för navigering i våra skärgårdar, som skulle blifva en följd af en dylik deplacement-ökning, och om jag sålunda antog, att den större typen icke på grund däraf skulle blifva olämpligare än F-typen, anser jag dock, att den tillväxt i artillerikraft, som på det sättet erhöles, vore alltför dyrköpt. Att åter utbyta de fyra 28 cmrs pjäserna mot 2 stycken 30 cmrs pjäser, d. v. s. att antaga typen E¹ skulle visserligen medföra en minskning i kostnaden af 0,9 miljoner kronor, men den minskning i artilleristyrka, som härigenom skulle uppkomma, tror jag med säkerhet skulle vara proportionsvis större än minskningen i kostnad. Man får icke glömma, att det såväl i fråga om fartygstyper som på många andra områden gifves ett jämviktsläge mellan kostnaden och arbetsresultatet eller effekten. Jag håller för min del före, att i fråga om pansarbåtar, som kunna anses vara lämpade för våra förhållanden, F-typen, om ej fullständigt, så dock ganska nära representerar just detta jämviktsläge. Om detta mitt antagande är riktigt, då anser jag äfven, att typen är ekonomiskt berättigad, och jag går så långt, att jag anser, att man icke har rättighet att taga någon annan typ.

Att döma af den lifliga pressdiskussion, som förts i denna fråga, torde det vara behöfligt att påpeka, att F-båten naturligtvis aldrig kan tänkas ensam utkämpa en strid på öppna hafvet med ett stort slagskepp och därvid afgå med seger; en sådan pretention vore orimlig, ty man kan väl aldrig tro att ett 12 miljoner kronors fartyg skall kunna besegra ett 40 miljoner kronors fartyg med mindre alldeles särskilda omständigheter stöta till. Hvad F-båten är afsedd att användas till är att under samverkan — och jag vill särskildt betona de orden *under samverkan* — med torped- och minvapen först och främst försvara våra skärgårdar och därjämte med användande af dessa skärgårdar såsom utgångsläge och stödjepunkt stödja våra jagare vid deras spanings-tjänst i öppna sjön och äfven slå till så godt den förmår utanför

hafsbandet. Det är gifvet, att man för att skapa ett fartyg, som skall fylla alla dessa olikartade kraf, måste beakta en mängd synpunkter, men jag tror mig uttala mångas åsikt, då jag påstår, att problemets lösning icke blott, såsom jag nyss sade, är ur ekonomisk synpunkt sedt riktig, utan äfven både i militärt och tekniskt hänseende fullt tillfredsställande.

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel
(Forts.)*

Såvidt jag förstått rätt, har den mening, som här gör sig gällande, att vi icke böra bygga dessa pansarbåtar, hufvudsakligen baserat sig därpå, att frågan om försvarskostnadernas rätta fördelning mellan de båda försvarsgrenarna ännu icke skulle vara utredd, och vidare att det ej angifvits i statsverkspropositionen, huru många fartyg af den nya typen, som erfordras.

Hvad angår den första af dessa frågor, ber jag att få återkalla i minnet de fakta, som härutinnan föreligga. Den 5 januari 1906 uppdrog Kungl. Maj:t åt cheferna för generalstaben och för flottans stab att i samråd utarbete ett förslag till samfärd plan för rikets försvar. Det dem sålunda lämnade uppdraget var fullgjordt den 18 oktober samma år; då aflämnade nämligen dessa båda chefer dels förslag till försvarsplan, dels ock en öfversikt af de anordningar, som med afseende å detta förslag borde vidtagas till stärkande i fredens dagar af armén och flottan, och dels slutligen ett förslag till ändringar i värnpliktslagen. Redan vid denna tidpunkt, i oktober 1906, förelåg alltså ett utan meningsskiljaktighet afgifvet förslag angående just arméns och flottans relativa styrka. Detta förslag var utarbetadt på basis af det äfvenledes utan meningsskiljaktighet uppgjorda förslaget till försvarsplan. De myndigheter, som uppgjort dessa förslag, voro just de, som i detta afseende äro de själfskrifna representanterna för de båda försvarsgrenarna. De af stabscheferna sålunda afgifna yttranden och förslag underställdes därefter, i full öfverensstämmelse med planen från år 1906, pröfning och granskning af 1907 års försvarskommitté. I denna kommitté, den så kallade försvarskommittén, företrädde den militära sakkunskapen af tre representanter för armén och tre för marinen, under det att de icke militära ledamöterna bildade, skulle man kunna säga, ett slags jury, som hade att afgöra den ofta nog till meningsskiljaktigheter inbjudande frågan om de båda försvarsgrenarnas relativa styrka. Resultatet af arbetet återfinnes i kommittébetänkandet, och det blef, att juryn stod så godt som enhällig, under det att en representant för armén och en för marinen reserverade sig mot den gjorda uppdelningen och påyrkade ett bättre tillgodoseende af respektive försvarsgrenars behof. Därjämte uttalade en representant, generallöjtnant Bildt, den uppfattningen, att för afvisande af en landstigning väl liten vikt blifvit lagd vid armén och väl stor vid kustflottan, medan åt flottans lokalstyrkor tillmätts väl liten betydelse och äfven sådan materiel, som icke alltid vore den lämpligaste. Samme reservant påyrkade jämväl en bättre samverkan mellan armén och marinen

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.

(Forts.)

i fråga om det fasta försvaret. Det synes mig alldeles gifvet, att det måste uppstå mycket stora svårigheter att kunna ena ett större antal personer i en så svårlöst fråga som denna. Det är mycket svårt att få någon fast utgångspunkt härvidlag; det enda, som kan användas såsom underlag, är gifvetvis de krigshändelser, som man antager komma att äga rum under de olika krigsförhållanden, som kunna inträffa. Men då krigsfallen äro mångartade och de kombinationer, som kunna inträffa i hvarje särskildt krigsfall, äfvenledes äro mångartade, torde med tydlighet framgå, att premisserna äro alltför mångskiftande för att man ur desamma skulle kunna draga annat än subjektiva konklusioner. Det är äfven alldeles klart, att militärerna skola vara benägna att i första rummet anse krigshändelserna på *sitt* speciella område vara de viktigaste, ty man måste ju lättare uppfatta verkningarna af krigshändelser på sitt eget verksamhetsområde än på ett område, för hvilket man är främmande. Jag skulle för öfrigt vilja påstå, att hvarje särskild bedömning svårligen skall kunna bevisa den matematiska riktigheten af det resultat, hvartill han kommer.

Under sådana förhållanden synes det mig icke vara välbetänkt att ånyo göra denna fråga till föremål för en vidlyftig utredning, ty utsikterna att uppnå vare sig ett tillförlitligare eller ett enhälligare resultat synas mig vara mycket små. Då dessutom det resultat, till hvilket försvarskommittén kommit, ganska nära sammanfaller med de nu existerande förhållandena, kan jag för min del icke anse annat, än att det vore riktigtast att åtminstone för den närmaste framtiden godtaga det resultat, till hvilket man nu kommit efter så mycket arbete.

Hvad vidare angår den omständigheten, att i Kungl. Maj:ts proposition icke finnes angifvet, huru många fartyg af F-typen, som erfordras, så ber jag att få erinra därom, att cheferna för generalstaben och flottans stab i sitt gemensamma förslag af oktober 1906, hvilket jag nyss omnämnde, intagit den ståndpunkten, att förslaget på skäl, som funnes angifna i den hemliga försvarsplanen, borde erhålla en tidsbegränsning af sex år eller, närmare bestämdt, afse tiden från och med år 1908 till och med 1913. Stabscheferna ansågo, att under denna tidsperiod borde rätteligen anskaffas en division af fyra pansarbåtar, men på grund af vissa angifna orsaker inskränkte de sig till att föreslå anskaffandet af två pansarbåtar under sexårsperioden, dock under förutsättning att dessa blefve af väsentligt starkare typ än den senast antagna, eller Oscar II. Jämväl 1907 års försvarskommitté har ställt sig på den ståndpunkten, att man borde inskränka den tidrymd, för hvilken försvarets ordnande planlägges, och kommittén uttalar som sin åsikt, att en division af fyra pansarbåtar utaf väsentligt starkare typ än den senast antagna borde under den närmaste tiden anskaffas för att ersätta de pansarbåtar, som då behöfde öfverflyttas till andra linjen. Om de nya fartygen skulle komma

att betinga en kostnad, som ungefär motsvarade F-typens, ansåg kommittén, att anskaffningen borde under 8-årsperioden 1912—1919 omfatta tre af dessa fartyg.

I likhet med de båda stabscheferna och försvarskommittén kan jag icke finna annat, än att det är nödvändigt att begränsa den tidrymd, under hvilken försvarets ordnande planlägges. Teknikens rastlösa utveckling gör det ytterst svårt att öferskåda en alltför stor del af framtiden, och en så lång period som en pansarbåts lifslängd, eller 30 år, torde i alla händelser visa sig för lång för ändamålet i fråga. Då det nu gäller särskildt anskaffning af pansarbåtar, förefaller det mig, som om det närmaste mål, som man borde uppställa, vore att anskaffa en taktisk enhet, d. v. s. en division, hvilken i regel består af fyra fartyg. Huru lång tid, som bör beräknas åtgå för att nå detta mål, blir bland annat beroende på den utrangering af äldre fartyg, som under tiden blefve erforderlig, på det att flottan ständigt må innehafva en lämplig taktisk indelning. År 1906 beräknades sålunda af stabscheferna byggnadshastigheten till två fartyg på sex år; år 1910, d. v. s. sedan vår nuvarande pansarbåtsmateriel förådrats ytterligare fyra år, föreslog försvarskommittén, att hastigheten i fråga om nybyggnaden skulle sättas till tre fartyg på åtta år. Då ju emellertid Riksdagen under alla förhållanden behåller i sin hand att afgöra, med hvilken hastighet nybyggnaden skall ske och äfven i hvad mån stampersonal skall förefinnas för bemanning af den äldre materielen, synes det mig svårt att inse, att öfvergången till en kraftigare typ för ersättande af våra äldre pansarbåtar skulle kunna på något sätt binda Riksdagens händer.

Då det af beräkningar, som äro lätta att utföra, otvetydigt synes framgå, att det antal F-båtar, som i fråga om nybyggnads- och årskostnader ungefär motsvarar kostnaden för våra nuvarande första klass' pansarbåtar plus pansarkryssaren Fylgia, representerar ett högre stridsvärde än sistnämnda nu förefintliga materiel, synes det mig som om detta skulle utgöra en tillräcklig garanti för, att antagandet af F-typen icke kan vare sig i ekonomiskt eller militäriskt hänseende anses utgöra ett steg ut i det okända. Såvidt jag kan finna, framgår det i stället med tydlighet af de gjorda utredningarna, att anskaffandet af fartyg af F-typen skulle, äfven om vår sjöförsvarsbudget icke på grund där af ökades, tillföra vår flotta ett tillskott i kraft, som är större än det, som skulle för samma kostnad erhållas genom antagandet af någon annan för våra ekonomiska och geografiska förhållanden afpassad pansarbåts-typ. Det synes mig då egendomligt, att tvekan skall kunna råda om denna typs lämplighet. Ett uppskof kan endast försvaga vår flotta och förlänga den tid, som erfordras för att reparera följderna af det redan alltför långa stillaständet i fartygsbyggandet.

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.

(Forts.)

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf härefter ordet till

Herr Broström, som anförde: Herr vice talman! I motsats till den förste ärade talaren i denna debatt skall jag be att genast få tillkännage, att jag ämnar komma med ett bestämdt yrkande i frågan, och att det är just detta, som gifvit mig anledning till att begära ordet för att förklara min ställning till föreliggande ärende.

Mitt yrke har nödgat mig att ägna ett ganska ingående studium åt handelsfartygen, och däraf har kommit såsom en följd, att jag, särskildt under de år jag varit ledamot af denna kammare, äfven ägnat åt sjökrigsmaterielen ett tämligen ingående studium. Det gifves nämligen ganska många analogier emellan handelsflottans materiel och sjökrigsmaterielen, huru olika de än till det yttre må te sig, och det kan därför vara ganska nyttigt att ha kännedom på det ena området, om man vill söka bedöma det andra. Det är på denna grund jag har trott det icke var förmätet att kunna säga, att jag, i någon mån åtminstone, skulle kunna själfständigt bedöma den kritik, som har lagts på regeringsförslaget och de olika alternativ, som under de senaste månadernas ganska betydande presskampanj utbildat sig rörande denna viktiga detalj i vårt sjöförsvär.

Man har ganska mycket diskuterat: Behöfva vi öfverhufvud taget en pansarbåtsflotta? Svaret synes mig kunna ligga ganska klart i det förhållandet, att vi *ha* en ganska betydande sådan; men jag vill erinra om hurusom vi i går, då vi hade en från sakkunnigt håll ganska betydande kritik öfver den föreslagna F-båten, fingo just den frågan besvarad med ett så eftertryckligt *ja*, att mina röstresurser icke räckta till för att återgifva det. Man har emellertid under diskussionen om, huruvida det öfverhufvud taget är nödvändigt att ha en pansarbåtsflotta eller icke, anført hurusom särskildt af utländska sakkunnige eller auktoriteter det påpekats, att undervattens-, min- och torpedförsvaret i själfva verket spelar en så utomordentligt betydande roll, att detta framför allt är den gren vi skola lägga den största vikten på. Ja, mina herrar, låt mig säga först som sist: Låt de utländska auktoriteterna hålla sig till utlandet. De förstå säkerligen icke de säregna förhållanden, hvarunder vi måste anpassa vårt försvar. — Vi ha icke desto mindre särskildt under de senaste fem eller sex åren, nedlagt speciellt på torpedförsvaret och på undervattensbåtförsvaret mera — en större del af vårt nybyggnadsanslag — än kanhända någon annan nation, som äger sjökrigsflotta, gjort.

Men är man på det klara i den delen af frågan, att vi verkligen behöfva en pansarbåtsflotta, kommer man till den principiella delen af den föreliggande frågan, och då ter den sig skäligen enkel. Den är helt enkelt den: Skall vår pansarbåtsflotta vidmakthållas; skall den sjökrigsmateriel, som vi för närvarande äga och hvilken

ovillkorligen genom tillväxt i ålder så småningom blir omodern, skall den med tillskott af nya krafter vidmakthållas och om möjligt förbättras? Man har sagt, att, då det nu föres fram en större pansarbåtstyp än våra föregående, man vill föra in vår sjökrigsmateriel på nya vägar. Så är icke förhållandet. Det var en ny typ, som Riksdagen beslöt år 1883, då den gick in på Svea-typen till skillnad från de gamla monitorerna. Det blef andra typer för vårt sjöförsvaret, när vi sedermera beslöto om torpedjagare, undervattensbåtar, minkryssare, torpedkryssare etc., men här är det så mycket mindre fråga om någon ny typ, som den här föreslagna pansarbåten endast är en konsekvent utveckling på grund af de ändrade förhållanden, på grund af den allmänna tillökningen i pansarbåtsmaterielen hos utländska nationer, som nödvändiggör att våra militära auktoriteter på området måste förebringa en väsentligt kraftigare och större typ, än hvad vi förut haft i vår pansarbåtsflotta. Jag vill erinra likväl därom, att under det Svea-typen kostade icke fullt 3 miljoner kronor, slutade den pansarbåtsbyggnadsperiod, den inledde, med pansarbåten Oscar II, som gick till öfver 7 miljoner kronor. Den procentuella skillnaden mellan dessa två fartyg, Svea och Oscar II, är större, än hvad som nu föreligger mellan Oscar II:s 7 miljoner och den föreslagna F-båtens 12 miljoner kronor. Detta påstående är så mycket mer berättigadt, som under den tid, som förgått sedan Oscar II fastställdes, nära tio år, så har speciellt byggandet af slagskepp nått en utveckling, som man icke kunde drömma om på den tid, då Oscar II här fastställdes. Det skulle därför vara ett oförlåtligt fel af flottledningen, om den icke nu, när den kommer fram med förslag till ny pansarbåt, bjöde oss öfverhufvud taget det bästa, som vi med våra resurser kunna orka med.

Då säger man: Ja, det är mycket bra, att vi nu få en kraftigare båt än den föregående, men den duger ju ingenting till gentemot de kolossala fartyg de utländska makterna, enkannerligen stormakterna lägga sig till med. Ja, mina herrar, jag vill icke söka bevisa, att F-båten skall slå någon Dreadnought, ty det tjänar ingenting till. Det kan ingen människa göra. Men i den här pågående diskussionen har det varit så, att vänner till F-båten sökt göra enligt mitt förmenande litet för mycket af den. Man har sökt leda i bevis, att F-båten är så utmärkt, särskildt på grund af den lefvande kraften bakom kanonerna, att vi med densamma skulle kunna göra ned den ena Dreadnoughten efter den andra. Det går icke. Men hvad som är alldeles säkert om F-båten är, att den är en alldeles utomordentlig tillökning i vårt sjöförsvaret, i vår värnkraft till sjöss; det är obestridligt, att den är ett fartyg, som håller sig inom den storleksgräns, inom hvilken ett pansarbåtsbyggande öfverhufvud taget för oss är berättigadt, d. v. s. att pansarbåten här äger en sådan storlek, att den kan utnyttja vår skärgård och våra militära farleder.

Det är klart, att då de faktorer, som konstituera ett fartygs

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Angående
nyanskaffning
af krigs-
tygsmateriel.
(Forts.)

krigsegenskaper, äro artilleri, pansar och fart — jag tager bara de tre viktigaste, det finnes ju åtskilliga andra — man, då man har att röra sig inom en viss begränsning i fartygens storlek, kommer inför den situationen, att man måste offra något af antingen den ena eller den andra af dessa egenskaper. Men att kunna absolut säga att vi skola hålla oss till 22 knop, att vi skola icke ha mer än 28 emrs kanoner, 200 mmrs pansar etc., att svära på att detta är det absolut riktiga och att därutöfver ingenting annat finnes, det tror jag är omöjligt.

I de utländska marinerna, mina herrar, är det visst icke någon enhet. Äfven i England, där man gått framåt med Dreadnought-typen, grälar man högst betydligt om densamma — om man grälar lika mycket som här hemma, det vet jag icke. Jag läste i alla fall nyligen i en engelsk facktidskrift, hurusom vid den mest betydande ingenjörsföreningens, The Naval Architects, årsmöte en mycket framstående engelsk skeppsbyggare, mr Norman Hills, uppträdde och utdömde Dreadnought-typen, medan däremot amrial Bacon, tror jag han hette, talade om den i mycket högstämnda ordalag. Ja, så är det i England, mina herrar, där man icke behöfver underkasta sig några begränsningar vare sig med hänsyn till de ekonomiska förhållandena eller på grund af skärgårdsförhållanden eller dylikt, där man icke behöfver göra någon inskränkning på storlek, fart, pansar eller kanoner; men icke desto mindre råda där bland auktoriteterna högst betydande divergenser i åsikterna om denna fråga.

Nu har det sagts: »Vi kunna vänta. Frågan är ännu icke klar; vi veta ännu icke, hvad typ det skall vara, och det är ingen skada skedd, ifall vi vänta ett eller annat år.» — Jag tror, att det icke finnes något giltigt skäl, hvarför vi skulle vänta med beslutet i denna fråga; ty då denna båt blir färdig, då äro, såsom herrarna veta af handlingarna, icke mindre än 3 af våra nuvarande pansarbåtar förda ur den första linjen på grund af ålder.

Man har äfven låtit framskymta i pressen och i den allmänna diskussionen, att man skulle vara obenägen att gifva flottan denna betydande tillökning i stridsvärde på grund af de mångahanda anmärkningar, som under den senaste tiden gjorts mot flottan i olika afseenden, såsom rörande mjölleveranserna, oljeleveranserna, det tillkrånglade räkenskapssystemet, och det ena med det andra. Men jag frågar, mina herrar: är det verkligen någon mening i att kombinera dessa förhållanden med det alldeles obestridliga faktum, att äfven om vi hade den allra bästa ledning af flottan, mot hvilken ingen af herrarna kunde uppleta den minsta anmärkning, materielen dock, allteftersom den växer till i ålder, måste ersättas med nya och kapabla fartyg?

Äfven har man sagt: vi vilja icke besluta om denna pansarbåt, förrän frågan om flottans och arméns inbördes ställning till vårt försvar klagjorts. Ja, om här föreläge förslag om en flottlag, till

exempel, eller förslag om att bygga en hel serie af pansarbåtar, då skulle jag kunna tillmäta det argumentet ett visst värde; men hvilken utredning, som vi än komma att göra rörande våra sjöförsvärsförhållanden, så komma vi aldrig ifrån, mina herrar, att vi icke kunna hafva mindre än en enhet. Sådant som förslaget ligger på kammarens bord, gäller det bara *ett* fartyg. Att detta fartyg med nödvändighet, i mån som de andra pansarbåtarna bli äldre, måste följas af andra fartyg, är alldeles gifvet; men den som skall bestämma, med hvilken fart denna tillbyggnad af vårt pansarbåtsmateriel skall ske, det är naturligtvis Riksdagen. Genom att besluta denna pansarbåt har Riksdagen icke gifvit något på hand i den riktningen; och jag tror äfven, att det är ganska klokt, att man i förevarande fall icke binder sig för mer än *ett* fartyg. Men detta fartyg innebär en så betydande utveckling från vår gamla pansarbåtsmateriel, att jag vill säga, att denna utveckling är i försvarsvärde mycket större än hvad den är i ökad penningutlägg i jämförelse med våra förutvarande pansarbåtar.

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

Nu har det frågats: hafva vi verkligen råd att bygga F-båtar? Innebar icke beviljandet af anslag till fartyg, som äro så betydligt dyrare än våra nuvarande pansarbåtar, att vi föras in på vägar, som öfverstiga våra ekonomiska krafter? Jag vill då först säga, att den dyrare båten, inom en viss begränsning, ger en billigare försvarskraft än hvad en mindre båt gör. Det är en ganska bestämd analogi i detta hänseende mellan handelsfartyg och sjökrigsmateriel. Ett större fartyg gör sitt arbete billigare än ett mindre. Så också här: det större fartyget blir oss mera ekonomiskt än det mindre. Det var för mig en ganska angenäm öfverraskning, då jag läste redogörelsen för det engelska möte, hvarom jag talade, att just dessa synpunkter där framhöllos med ganska stor skärpa af åtskilliga talare; men jag medger, att för de engelska stora förhållandena det dessutom är en annan faktor af mycket stor betydelse, som där spelar in, nämligen manskapsfrågan. Det är ju klart, att ju större fartygen bli, ju mindre bli fartygens sammanlagda besättningsstyrka, för att flottan skall kunna prestera en viss effektivitet.

Jag vill emellertid, just därför att man sagt att F-typen är för liten gentemot de stora moderna slagskeppen, påpeka, att det visst icke är alla länder, som bygga fartyg af maximistorlek. En hel del nationer måste begränsa sig äfven på detta område, ehuruval de icke alls hafva de förutsättningar att kunna utnyttja en mindre pansarbåtstyp som vi äga. Jag vill sålunda erinra om, hurusom Spanien, som för närvarande måste reorganisera sin flotta, har under byggnad icke mindre än 3 pansarfartyg om hvardera 15,700 ton, hurusom det till kraft återuppvaknade Turkiet, som, så snart stats-hvälfningen skett, nästan omedelbart inköpte 2 äldre tyska pansarfartyg, nu står i färd med att beställa ett par Dreadnoughts, dock af en mindre typ än den man rör sig med i den engelska flottan och en del andra större nationers flottor.

Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)

Nu har sagts, att försvarskommitténs finansutredning icke är tillfredsställande, att man därvid utgått från oriktiga principer, och jag antager, att det i den följande debatten kommer att göras vissa utläggningar därom. Jag vill icke våga att inlåta mig på den frågan; men jag ber dock att få påpeka, hurusom vårt land under den tid, då vi särdeles vårdat oss om vårt försvar, såväl till sjöss som till lands, gått framåt i ekonomisk kraft på ett sätt som kanhända aldrig under någon föregående period. Jag skall bara ge en enda siffra, som jag tycker är ganska belysande, nämligen rörande vår förmåga att köpa från och sälja till utlandet, det är, vår handelsomsättning med utlandet. Hur var det med den år 1882, det vill säga året innan vi beslöto oss för att skaffa oss en pansarbåtsflotta? Jo, mina herrar, handelsomsättningen med utlandet utgjorde då 553 miljoner; 1892, då vi återigen togo ett viktigt steg i fråga om vårt försvarsväsen, var handelsomsättningen med utlandet 689 miljoner; och 1909 hade den stigit till 1,089 miljoner. Vi veta ju, att 1909 var ett ogynnsamt år i många afseenden; det skulle därför icke förvåna mig, om denna handelsomsättning år 1910 är uppe i 1,200 miljoner, alltså mer än fördubblats på denna period af 30 år.

Det är nog så, att när vi skola bedöma vår förmåga att bära försvarsutgifterna, då få vi gå empiriskt till väga. Vi få se efter, hvad vi hafva gjort, och hur vi mått af det; om vi förr kunnat utvärda dessa kostnader, och om vi kunna bära mer. Jag ber emellertid att få erinra därom, att enligt de planer, som man har för framtiden rörande ombyggnaden af vår flotta, vi, efter hvad jag kan finna, icke skola komma att få bära en större börda för vår flotta, än den vi förut burit; tvärtom — enligt dessa planer.

Nu tror jag visserligen icke på att det kommer att gå just på det viset; men den dagen får väl sköta om de bekymren. — Det visar sig emellertid, att 8 pansarbåtar af F-typen kosta i bemanning, öfning och underhåll ungefär $\frac{6}{10}$ miljon mindre per år än våra nuvarande 12 pansarbåtar. Jag vill icke stå för siffran, jag har tagit den från kommendörkapten Ericsons broschyr; men hvad jag vill stå för, det är principen att de större pansarbåtarna producera ett relativt billigare försvar än de mindre. Den principen är orygglig, mina herrar; och då vi tala om våra finansutredningar, om hur vi skola kunna utreda, och säga: »vi skola för framtiden gifva till vårt försvar så och så mycket, åt folkpensioneringen så och så mycket, och åt det ändamålet så mycket, och åt det andra ändamålet så mycket», så vill jag erinra om, hurusom dessa beräkningar sällan eller aldrig hålla streck, erinra om, hur det gått i England under de sista 5 åren. Englands flottbudget beräknades för finansåret 1907—1908 till 567 miljoner och anslaget till nybyggnader af fartyg till 142 miljoner; för det sista finansåret, det som nu är före, nämligen 1911—1912, beräknas flottbudgeten gå upp till öfver 800 miljoner och anslaget för nybyggnader till icke mindre än 273 miljoner. Tro herrarna, att det finnes någon finansutredning i världen, som skulle

kunna ge klarhet i ett sådant förhållande? Nej, det är trycket utifrån, förhållandena i det ena och det andra afseendet, som nödvändiggöra, att man under vissa perioder måste ge mera åt försvaret och under andra perioder mindre. Men hvad som är säkert, det är att man icke kan sitta hemma och räkna ut — det vore mycket trefligt, om man kunde göra det — att så och så mycket behöfva vi ge ut i framtiden för vårt försvar. Det håller icke streck.

Tyskland skaffade sig år 1900 en flottlag och inrättade sig lagligt i det här hänseendet; men den lagen har sedan reviderats 1906 och 1908 med högst betydande tillökningar i de först uppgjorda planerna. Dessa hafva icke hållit streck, utvecklingen har gått mycket fortare än man kunnat förutse; och så kommer det att gå äfven hos oss. År 1883 byggde vi pansarfartyget Svea för icke fullt 3 miljoner kronor, jag tror det var 2,900,000 kronor; tro herrarna, att om man då hade sagt, att 20 år därefter skulle man begära anslag till en båt på 7 miljoner kronor, tro herrarna, att någon här i denna kammare eller öfverhufvud taget i hela vårt land skulle hafva trott på att det skulle vara möjligt att gå till en sådan vansinnig siffra, att göra ett sådant språng som från 2,900,000 kronor till 7,000,000 kronor på 20 år? Jag tror absolut icke på att någon då skulle gått med på en sådan argumentering.

Jag har ganska noga följt med beställningarna af sjökrigsmateriel i England; och det har därvid varit af ett mycket stort intresse att se, huru man i pressen kommenterar dessa fartygsbeställningar i skeppsbyggeridistriktet, hurusom man säger: »Nu hafva vi lyckats få en beställning för den engelska marinen, eller för den brasilianska, eller för den chilenska, eller hvad de nu heta, som beställa i England; och därigenom hafva arbetarna i Jarrow, Elsewick, Barrow, eller hvar det då är, som dessa fartyg blifvit beställda, fått sina ekonomiska intressen skyddade för en ganska betydlig tid framåt.» Men ehuru väl vi äro i det lyckliga läget, att vi kunna bygga den föreslagna pansarbåten i vårt eget land — den vore öfverhufvud taget omöjlig att föra fram, om vi icke kunde bygga den hemma — så hör man verkligen mycket litet om betydelsen af en så stor beställning för arbetarna. Det har uppgifvits för mig, och det förefaller mig sannolikt, att en beställning å en F-båt skulle beröra icke mindre än 40 olika industrigrenar. De betydande summor, som i vårt land nedlagts i pansarfartyg sedan 1883, hafva egentligen icke varit några guldgrufvor för verkstadsföretagen; men jag tror, att de varit af ganska stor betydelse för arbetarna inom ganska skilda läger. Det har därför förvånat mig ganska mycket att finna, att särskildt arbetarrepresentanterna hafva ställt sig så afvisande till det föreliggande förslaget.

Det är ganska svårt att draga upp några linjer för den national-ekonomiska betydelsen af att ett land eller en enskild person lägger ner större eller mindre kapital i företag, som icke ge någon afkastning. Men det är dock ett faktum, mina herrar, att de nationer,

*Angående
nyanskaffning
af krigs-
fartygsmateriel.
(Forts.)*

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

som icke målmedvetet hafva sett till sitt försvar, de hafva haft ganska betydande svårigheter under de senare åren. Jag vill erinra om några sådana länder, jag vill taga Kina i dess strid mot Japan, Spanien i dess strid mot Amerika, jag vill erinra om de svårigheter, som varit i Portugal, i Grekland och i Turkiet. Hvad hafva nu dessa länder gjort, när de gått igenom sina svårigheter? Jo, det första de hafva gjort, och som de hafva nödgats att göra, har varit att se till sitt försvar och enkannerligen sitt sjöförsvar. Därom hafva vi sett uppgifter i tidningarna. Det var icke länge sedan vi sågo, att Grekland måst vidtaga ganska kraftiga åtgärder, och så har det också varit med Turkiet. Det har varit liknande uppgifter om Portugal; de hafva visserligen dementerats, med det torde dock hafva varit något fog för dem. Jag tror därför att nationalekonomiskt sedt behöfva vi icke frukta mycket af att gå med på den föreslagna fartygstypen.

Innan jag slutar, skulle jag dock vilja säga några ord i allmänhet om vår flotta. Jag skall tillåta mig att presentera den ganska sällsynta företeelsen af en person, som kan säga några berömmande ord om vår flotta. Det har timat händelser, mina herrar, som i detta hänseende kunde äga ett visst intresse så nära nuvarande tid, att det torde vara mycket lämpligt att just i detta sammanhang reflektera öfver hvad flottan då gjorde. Jag menar år 1905.

Hvad gjorde väl Sveriges flotta för oss år 1905 och hvad betydde vårt ordnande försvar för oss 1908, då vi fingo de s. k. Nord-Östersjötraktaterna? Hvad tro herrarna, hade inträffat, om Norge år 1905 hade haft en lika kraftig flotta som vi, eller för att kasta om det, om vi då icke hade haft mer än 4 pansarfartyg som Norge? Är det någon af herrarna, som skulle tro, att den målmedvetna ledningen, som fanns i Norge detta år, skulle varit så flat, att den låtit dessa pansarbåtar ligga hemma i Norge den dag, då landet bröt sig ut ur unionen? Nej, mina herrar, hade Norge haft en lika stark flotta som Sverige, eller Sverige en lika svag flotta som Norge, så hade norska fartyg legat utanför Göteborg, det är tämligen säkert, och de villkor vi fingo genom Karlstadsöfverenskommelsen hade icke varit skrifna. Jag vill också erinra därom, att den norska utrikesministern påpekade detta i stortinget, då man kritiserade de hårda villkor, som träffats år 1905.

Det var i sammanhang med detta också en poäng, som just här förtjänar att påpekas. År 1905 låg pansarbåten Oscar II under byggnad vid Lindholmens varf, men på grund af arbetsinställelse pågick intet arbete med densamma, jag kommer nu icke ihåg, om det var strejk eller lockout. Alla ropade: detta är för galet, här ligger denna båten, att icke göra den i ordning! Detta var just en sådan situation, som alltid inträder för ett land, som icke i tid, då det är väl befogadt, tillser sitt försvar. Man säger: Det gör ingenting, om man uppskjuter vårt pansarbåtsbygge ett eller annat år och börjar med nya utredningar i oändlighet. Det är mycket möjligt, att det

icke kommer att göra något om en fyra, fem år, men hvem vet hvad betydelse det kan ha om femton, tjugu år? Eller kan någon säga hvilken betydelse det kan ha för vårt land, om vi i en framtida epok, då vi kunna komma i svårigheter, ha sex eller åtta fartyg af F-typen? Jag tror icke svaret kan bli mer än ett, och det är, att när förhållandena äro sådana, att vår sjöförsvarsmateriel på grund af ålder och nedgående stridsvärde efter hand afföres från stridslinjen, då måste vi tillse, att vi ge vår flotta ny materiel för att vidmakthålla dess stridsduglighet, då böra vi göra hvad som är befogadt för att öka dess effektivitet. Ty hur gärna vi än vilja hålla försvarsutgifterna inom den ram de hittills hållit sig, så hjälper det icke. De ökade värden, materiella och kulturella, som skola försvaras, komma med nödvändighet att kräfva större och större ökning i våra försvarsutgifter. Det är en sak att tillse, att vi inom ramen för våra försvarsutgifter få den bästa nyttan af våra pengar — och jag, som vågar säga, att jag är en sparsam man, tycker icke det är angenämt att släppa till så mycket pengar — men en annan sak är den, att vårt lands utveckling nödvändiggör, att vi måste inrätta oss icke på en afskrifning af vår försvarsförmåga utan på en relativ stegring af densamma. Det finner jag ganska uppenbart.

Om vi tänka oss, att vi verkligen skulle komma i svårigheter en gång i framtiden, om vi skulle bli »exproprierade», som det så vackert heter, af någon stormakt eller i ett eller annat hänseende komma i beroende af en sådan, nåväl, om jag skulle se klart på den frågan och bortse från den nationella förödmjukelsen och vanäran och allt dylikt och blott hålla mig till individernas enskilda intressen i det ena eller andra hänseendet, hvar tro herrarna då, att skon skulle komma att klämma? Hvem af oss tro herrarna få det värst? Måne det blir så förfärligt svårt för skeppsredare och dylika herrar? Nej, jag tror, att de komma, att i många hänseenden måhända få det mycket bättre ställt än nu, det är icke alls omöjligt. Men jag tror, och det är jag för öfrigt ganska förvissad om, att de, som komma att få det svårast, det lär allt bli herrar Branting och Palmstierna och Lindhagen. För dem blir nog den sociala jordmånen åtskilligt mera hårdplöjd, än hvad den för närvarande är, ty jag tror, att det är inte för inte, som vi säga, att vi bo i frihetens stamort på jorden. — Ju mer jag varit i tillfälle att se mig om i världen, och jag reser icke så litet, ju mer har jag stärkts i den uppfattningen, att de förhållanden, under hvilka vi föra vårt nationella lif, säkerligen äro bland de bästa som någon nation har att bjuda, och vi ha dock ett försvarspolitiskt läge, som är ganska ömtåligt. Vårt läge torde mer än de flesta andra nationers kräfva, att vi i tid ställa om vårt hus.

Jag skall äfven tillåta mig säga några ord om de tekniska förutsättningarna för F-båten. Det har ordats om denna F-typ ganska mycket under gårdagens lopp, och jag skall för min del icke bli långrandig i denna fråga. Det var ju egentligen på en punkt, som kri-

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Angående
nyanskäffning
af krigsfar-
tygsmateriel.

(Forts.)

tiken af pansarbåten koncentrerade sig, och det var vid frågan om de svåra kanonernas kaliber. Ja, mina herrar, jag skall gärna medge att jag på den punkten varit ganska tveksam. Under studiet af pansarbåtsproblemet kommer man ganska lätt till den doktrinära ståndpunkten: Icke någon pansarbåt utan största kaliber på kanonerna, icke någon pansarbåt utan gröfsta pansar. Men när man kommer till frågan, hur man skall lösa detta problem utan att öfverskrida de gränser i fartygsstorlek, som utgör förutsättningen, under hvilken ett sådant fartyg öfverhufvud kan och bör af oss anskaffas, så kommer man snart underfund med, att det icke finnes någon möjlighet att få in alla dessa egenskaper utan att sänka båtarna med för stora tyngder. Det har sagts mig att en pansarbåt, sådan som den ärade förste föredragshållaren i går föreslog, skulle icke flyta, om man gäfvade den alla de egenskaper, han förordade; men jag vet icke om det var just *den* båten, som i går åsyftades, eller någon annan föreslagen efter ungefär samma principer. Det är emellertid en sak, som utvecklingens gång gjort alldeles klar, och det är, att vi icke kunna hålla på enbart *två* grofva kanoner. Det vore enligt min mening det allra största fel vi kunde göra vid lösandet af detta problem, och detta därför, att utvecklingen af pansarbåtarna oförtydligt koncentrerar sig på ökningen af antalet *grofva* kanoner.

Det har sagts, att man i Tyskland ännu icke har andra båtar i vattnet än sådana med 28 cmrs kanoner. — Jag har här en tysk bok, som afhandlar alla världens krigsflottor, och i den finnes det en längre afhandling om 28 cmrs kanonerna, af hvilken det framgår att man i Tyskland icke alls är bekymrad för, att en hel del fartyg i tyska flottan äro utrustade med 28 cmrs kanoner. Den högsta fartygsklassen i Tyskland, den senaste de ha i vatten, den så kallade Nassauklassen, är på 18,500 tons deplacement, d. v. s. ungefär tre gånger storleken af den föreslagna F-båten. Dess fartyg ha 12 stycken 28 cmrs kanoner. Nå, hur har nu utvecklingen gått på detta område? Jo, de fartyg, som tillhöra den närmast föregående klassen, Deutschland-klassen, och hvilka alla voro byggda på 1900-talet, sålunda färdigbyggda under de 10 senaste åren, äro stora pansarfartyg på 13,200 ton, men hade dock icke mera än fyra 28 cmrs kanoner.

Vi kunna draga två lärdomar af dessa siffror. För det första, huru nödvändigt det är att öka antalet grofva kanoner, och för det andra huru väl konstruerad F-båten är. — Dessa tyska fartyg hafva ju dessutom, det medger jag gärna, en massa medelsvärt och lättare artilleri, som i genomsnitt är starkare än på F-båten. Men dessa fartyg äro dock på 13,200 ton och uppnå endast en fart af 19,5 knop — det äldsta 18,5 knop. De ha emellertid icke mer än fyra stycken 28 cmrs kanoner, alltså samma antal, som vi fått in i vår F-typ. — Det vill jag säga herrarna, att om man går igenom den här boken, finnes det icke någon båt, som, om jag försöker draga paralleller mellan den och den nu föreslagna F-båten — det är icke

så lätt precis — har tillnärmelsevis de egenskaper, som F-båten har. Det förklaras till stor del däraf, att vi kunna nöja oss med att taga F-båtens storlek i anspråk för utrustning och förråd i långt mindre utsträckning, än hvad de stora nationerna i allmänhet kunna göra på grund däraf att deras fartyg ha andra uppgifter att fylla, än hvad våra båtar skulle komma att få, och måste anpassas för längre resor.

*Angående
nyanskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Det har påståtts, att F-båten har blifvit för gammal, man har framhållit, att planen till densamma uppgjorts redan 1906. Ja, men, mina herrar, F-båten är naturligtvis icke till alla detaljer färdigkonstruerad. Det är alldeles klart, att det är inga småsaker att utarbета detaljritningar; med det allmänna förslaget förhåller det sig på ett annat sätt. Jag föreställer mig dock, att om det hos F-båten, sedan den blifvit af Riksdagen beviljad, skulle behöfva göras några modifikationer, så komma naturligtvis också våra militära myndigheter, vår flottledning, att vidtaga dessa förändringar.

Ja, herr talman, jag har försökt att här lämna en tämligen uttömmande motivering för min ståndpunkt i den föreliggande frågan, och jag hoppas att herrarna bibringats den uppfattningen, att jag, efter hvad jag här sagt, med största tillförsikt ger min röst för utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Jeansson* i Kalmar.

Under herr Broströms anförande hade herr talmannen återkommit.

Därefter yttrade:

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få börja med att citera ett uttalande af herr statsministern, ett uttalande som är så pass färskt, att det ännu borde vara vid full kraft, och på samma gång ett uttalande, som jag till fullo ansluter mig till.

Det är i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari detta år, med anledning af försvarskommitténs framlagda betänkande — således i ett ämne, som på det närmaste berör det, som vi nu ha före — som herr statsministern yttrar sig på följande sätt:

»Dessa samtliga intressen», d. v. s. viktiga samhällsintressen af olika slag, »de må nu beröra samhället i dess fredliga utveckling eller vara betingade af vårnaden om statens existens, kunna och få naturligen icke bedömas uteslutande med hänsyn till frågan, huruvida ytterligare skattebördor erfordras eller icke. Men detta är en sak. En annan sak är, att hvarje steg, som tages uti ifrågavarande afseende, måste föregås af en undersökning, hvad detta steg skall komma att medföra med hänsyn till de å landet

Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.

(Forts.)

hvilande skattebördorna. Man får icke, när det gäller frågor af ifrågavarande art, taga steg i blindo, utan man måste, innan man tager steget, vara i tillfälle att öfverblicka dess konsekvenser. Ett förslag, det må nu gälla en social fråga eller en försvarsfråga af betydelse, bör därför alltid åtföljas af en utredning, huru de utgifter, som dess förverkligande medför, kunna täckas. Endast på så sätt blifva landets representanter i tillfälle att bedöma frågan i hela dess vidd och spörsmålet, huruvida man, oaktadt de ökade skattebördor, ett förslag tilläfventyrs kan medföra, dock bör förverkliga detsamma.»

Detta är ett uttalande, som jag tror att den stora majoriteten i Riksdagen eller åtminstone i denna kammare är beredd att ansluta sig till, och då det för närvarande råder tvekan och oviss-
het i försvarsfrågan, beror detta till väsentlig del därpå, att denna statsministerns uttalade princip icke i fortsättningen blifvit fullföljd.

Försvarskommittén har, som vi veta, fattat sitt uppdrag, och detta kanske med allt skäl, icke så, att den utredt i hvad mån vi kunde nedsätta försvarsutgifterna eller hejda deras tillväxt, utan kommittén har tvärtom undersökt, i hvilken utsträckning de skulle kunna ytterligare ökas. Men denna försvarsutgifternas ökning har kommittén i allt fall baserat på en utredning af hvad landet, enligt kommitténs mening, kan utan ytterligare ansträngning bära. De kraf på ökade försvarsåtgärder, som af de militära myndigheterna blifvit framförda, har kommittén i vissa fall skurit ned för att ej öfverskrida den ekonomiska gräns, som kommittén ansett riktig. Man kan säga, att kommitténs hela försvarsplan hvilar, eller åtminstone ger sig sken af att hvila, på den ekonomiska utredningen.

Mot denna ekonomiska utredning har, som kammaren vet, framställts åtskilliga erinringar; och äfven med ett fullt erkännande af, att en sådan utredning aldrig kan lämna mer än ett approximativt resultat, måste man dock hålla fast, att i en dylik utredning ingå åtskilliga faktorer som äro af den art, att de med ganska stor grad af sannolikhet kunna beräknas.

Det är just med afseende på en af dessa faktorer, som det mot kommitténs resultat har riktats anmärkningar, som jag tror äro ganska allvarliga. Det är emot kommitténs beräkning af de icke militära försvarsutgifternas ökning. Jag tror, att en närmare undersökning skall visa, att kommittén beräknat dessa utgifters ökning ett par procent för lågt, och så, att således dessa utgifter komma att hvarje år öfverstiga den af kommittén beräknade siffran med ett par miljoner kronor. Och om grundvalen för försvarskommitténs principer och beräkningar i öfrigt är riktig, så innebär detta helt enkelt, att vi icke skulle ha råd att offra ett enda öre mer på försvaret, än hvad som nu offras.

Regeringen har tillmätt de gjorda anmärkningarna så pass

stor betydelse, att den anbefallt en ny och sakkunnig granskning af kommitténs finansutredning. Det borde då vara en alldeles själfklar sak att i afvaktan på resultatet af denna granskning några förslag med anledning af kommitténs försvarsplan icke bort framställas, då ju hela försvarsplanen hvilar på frågan om utredningen är riktig eller icke. Men i hjärt motsättning till den riktiga princip, herr statsministern uttalade i det af mig nyss upplästa protokollet, inbjuder han nu i alla fall Riksdagen att binda sig vid den plan för nybyggnader till flottan, som uppgjorts af kommittén. Den vackra princip, som herr statsministern anförde, var tydligen föga mer än en fras, och den utredning, han själf anbefallde, ber han i nästa ögonblick Riksdagen att icke bry sig om. Jag vågar dock hoppas, att Riksdagen icke skall följa ett så dåligt råd. Vi äro inför landet skyldiga att, när det gäller en ny utgångspunkt för våra försvarsutgifter, se till, att dessa hållas inom ett omfång, som möjliggör ett drägligt och förnuftigt skattesystem och på samma gång genomförandet af nödvändiga sociala reformer. Och den som är döf för dylika resonemang, borde dock af den våldsamt stigande försvarsoviljan ute i landet känna en mycket stark maning att i dessa frågor icke handla på ett lätt-sinnigt sätt.

Hufvudpunkterna i försvarskommitténs förslag voro, såsom bekant, dels en plan för flottans nybyggnader och dels en partiell omläggning af vår härordning. Det är mycket intressant och särskildt mycket belysande för regeringens taktik gentemot Riksdagen att se efter, huru regeringen upptagit dessa frågor. Den ena af dem var af synnerligen ömtålig beskaffenhet. Det var frågan om härordningsreformerna. Lades den frågan fram i samband med de öfriga, kunde regeringen med allt skäl befara, att de grupper af landtmän i Andra kammaren, på hvilka regeringen nu stöder sig, skulle falla ifrån på den grund att den ettåriga värnplikt, hvarmed det vinkas i förslaget, på det hållet saknar alla sympatier. Det kraf på granskning af finansutredningen, som framställdes, använde herr statsministern då med känd taktisk skicklighet på det sättet, att han tog frågan om härordningsförändringen och vecklade in den i krafvet på den bättre utredningen och stoppade det hela på hyllan. Horisonten blef genast åtskilligt ljusare, men det låg i alla fall kvar en ganska svår stötesten. Det var flottstationsfrågan. Den har alltsedan 1898, om jag ej missminner mig, varit föremål för utredningar, den ena efter den andra, och alla dessa hafva utgått såsom en alldeles gifven sak från den uppfattningen, att flottan icke längre kan ligga kvar på det nuvarande området i Stockholm, utan att man måste söka en ny plats för stationen. Kostnaderna i de olika förslagen ha också rättat sig därefter och hållit sig omkring 35 miljoner kronor och däröfver. På en gång upptäcker så regeringen, när Riksdagen skall samlas, att det icke föreligger något trängande behof att flytta flottan

*Angående
nyanskaffning
af krigs-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Angående
nyanskaffning
af krigs-
t ygsmateriel.

(Forts.)

från Stockholm och att man icke alls behöfver göra dessa stora utlägg. Det är ju så, att snabba omvändelser i allmänhet icke äro mycket att lita på, och jag får säga, att regeringens snabba omvändelse i detta fall inger mycket litet förtroende. De af herrarne som följde debatten i Första kammaren, som ju brukar gifva ett ganska godt uttryck för hvad regeringen tänker och hvad regeringen vill, torde erinra sig, att kammaren på det bestämdaste satte sig emot ett uttryck i utskottets motivering, som skulle inneburi att kammaren ansåg, att flottan borde ligga kvar på Skeppsholmen.

Emellertid var på detta sätt äfven den mycket kinkiga och besvärliga flottstationsfrågan undanröjd och F-båtarna lågo enkla och klara på bordet. Kanske skulle någon draga sig för dem också; men herr statsministern affärdar alla invändningar med den kategoriska förklaringen, att kostnaden för den plan, som skall inaugureras med dessa båtar, icke öfverstiger de nuvarande byggnadskostnaderna för flottan. Detta är ett påstående, till hvilket jag strax skall be att få komma tillbaka.

Emellertid är försvarsfrågans läge för närvarande detta: den enhetliga öfversikt öfver försvarsproblemet, som med alla bristfälligheter dock förelåg i försvarskommitténs förslag, har regeringen brutit sönder. Landtförsvaret är undanstucket, och resten af kommitténs betänkande, som rör nybyggnadsplanen för flottan, lägges fram af regeringen på grundvalen af en ekonomisk utredning, hvars resultat regeringen själf icke vill underskrifva. Om Riksdagen nöjer sig med en sådan behandling af det stora försvarsproblemet och går med på ett bifall till regeringens förslag, så tror jag knappast, att Riksdagen sedan kan klaga öfver att den blifvit förd bakom ljuset. Ty då är saken den, att Riksdagen icke själf velat se, och den får då taga konsekvenserna.

Försvarskommitténs plan till nybyggnader för flottan innebär, åtminstone till synes, icke någon programändring; intet försök är gjordt till omläggning af flottans roll inom försvaret. Om detta knappast kan tillfredsställa dem, som önskat att förhållandet mellan landt- och sjöförsvarets andelar i de gemensamma försvarsutgifterna skulle utan förutfattad mening pröfvas med hänsyn till hvartera vapnets försvarsvärde, så borde å andra sidan denna omständighet verka lugnande och ingifva den föreställningen, att det här icke gäller någon nyhet. Det är också hvad herr statsministern sökt göra troligt, när han framhållit, att de föreslagna utgifterna hålla sig inom ramen af de nuvarande nybyggnadskostnaderna. Påståendet är väl värdt att pröfvas både för sin egen skull och därför att det är helt och hållet på denna motivering och icke på någon annan, som herr statsministern öfverhufvud taget för Riksdagen framlagt planen till nybyggnad för flottan.

Söker man då i den kungl. propositionen något stöd för detta herr statsministerns påstående, så finner man ingenting. Den

kungl. propositionen är, närmare besedd, ett mycket egendomligt aktstycke. Den går ut på att anbefalla åt Riksdagen att börja byggandet af en ny pansarbåt af en typ, som betecknar en ny utgångspunkt i flottans byggnader. Många och långa utredningar ha verkställts, och till sist har den stora försvarskommittén framlagt sin plan. Kungl. Maj:t yttrar i den kungl. propositionen icke ord ett om denna plan, icke ett ord om huru många F-båtar som måste byggas för att bilda en effektiv försvarsenhet, icke ett ord om byggnadsplanerna för öfrigt. Allt detta förbigår regeringen med tystnad och begär helt lugnt af Riksdagen, att den dock skall bevilja anslag till påbörjandet af den första F-båten. Det är dock ganska starkt, mina herrar, från det håll, där man skulle bära ansvaret. I dag i debatten har visserligen chefen för sjöförsvarsdepartementet något gått in på dessa frågor, men utan att göra något bindande uttalande; han har endast hänvisat till försvarskommittén och framhållit, att hvad det nu gäller är icke en plan för någon längre framtid utan en plan för åtta år.

Vill man således pröfva halten af herr statsministerns påstående, får man icke vända sig till den kungl. propositionen, utan måste gå till försvarskommitténs betänkande. Försvarskommittén har till att börja med gjort gällande, att för samma kostnad som skulle krävas för byggandet af tolf pansarbåtar af Oscar II:s typ samt en pansarkryssare af Fylgias, eller sammanlagdt 92 miljoner kronor, skulle man kunna bygga i det närmaste åtta nya pansarbåtar af F-typen; och fastän dessa åtta således äro färre till antalet, göres det gällande, att de likväl genom sitt talrikare och starkare artilleri besitta ett väsentligt större stridsvärde än de tretton båtar de skulle ersätta. På grund däraf förordar kommittén byggandet af åtta F-båtar att ersätta de tretton nuvarande, och statsutskottets majoritet har anslutit sig till denna mening. Försvarskommittén gör vidare upp en byggnadsplan för de åtta åren 1912—1919, under hvilka det skulle byggas tre pansarbåtar af F-typen, fyra jagare och dessutom en del torped- och undervattensbåtar för en årlig medelkostnad af sex och en kvarts miljon eller med marinförvaltningens korrigerade siffror, sex och en tredjedels miljon kronor. Till jämförelse påvisas, att kostnaderna för nybyggnader inom flottan under åren 1901—1910 utgjort $6\frac{1}{3}$ miljon kronor om året, således helt obeydligt mindre än det, som nu föreslås. Men om man i stället för dessa tio år, som Kungl. Maj:t valt, tager de sista i tioårsperioden, således åren 1902—1911, finner man, att medelkostnaden under dessa år varit icke $6\frac{1}{3}$ utan $5\frac{1}{3}$ miljon kronor. Det visar sig således att kostnaderna för flottans nybyggnader enligt kommitténs förslag redan från början skjuta ganska mycket utanför ramen för de nuvarande kostnaderna.

Men därmed är man naturligtvis icke framme. Det verkliga beloppet framträder först om man räknar ut, hvad det kostar att

Angående
nyanskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

förnya hela den nuvarande flottmaterielen, som befinner sig i första linien. Med användande af den utaf kommittén beräknade tjänstetiden för olika fartygstyper, respektive 16 och 20 år, kommer man till det resultat, att ett regelbundet förnyande af våra första klass pansarbåtar, torpedkryssare, jagare, första och andra klass torpedbåtar samt undervattensbåtar kommer att kosta årligen i medeltal närmare 8 miljoner kronor. Man frågar sig då, hur det är möjligt att om dessa båtar i nybyggnad dragit en kostnad af $5\frac{1}{3}$ miljon eller mellan 5 och 6 miljoner kronor, deras förnyande kan kosta 8 miljoner kronor. Jo, skälet är mycket enkelt: flottan måste gifvetvis förnyas efter typen af de modernaste och senast byggda båtarna i hvarje klass, och dessa äro alltid väsentligen dyrare än medelkostnaden för de förut byggda båtarna af samma klass. Därför är det, mina herrar, i högsta grad vilseledande, om man på grundvalen af de 10 senast förflutna årens medelkostnad sluter sig till medelkostnaden för de 10 därefter följande årens, äfven om flottprogrammet i öfrigt är alldeles oförändradt. Och därför är herr statsministerns påstående, att de blifvande kostnaderna skulle hålla sig inom ramen för de nuvarande, icke heller riktigt.

Den nuvarande flottans förnyande med båtar af samma typ som de för närvarande befintliga, nyaste båtarna inom hvarje klass, skulle således kosta omkring 8 miljoner kronor per år. Stannar det vid det? Naturligtvis icke, helt naturligt därför att utvecklingen inom sjövapnet också framdeles kommer att fortgå. Jagare och torpedbåtar komma att framdeles bli dyrare icke blott på grund af ökade kostnader för material och arbete, utan äfven på grund af alltmera komplicerade konstruktioner; och samma utveckling komma också F-båtarna att undergå. Vi stå således faktiskt om några år, så snart som de nu äldsta båtarna inom de olika fartygsklasserna uppnått en maximialder af respektive 16 och 20 år, vid början af en nybyggnadsperiod som begynner med 8 millioner kronor årskostnader och automatiskt kommer att stiga därutöver.

För att belysa mitt påstående om att naturligtvis äfven F-båtarna komma att undergå samma utveckling i kostnadsafseende som materielen hittills gjort, skall jag hänvisa till 1880—82 års försvarskommission, och dess plan för flottans nybyggnader. Det var den kommissionen, som föranledde byggandet af pansarbåtar af Sveatypen, och den upprättade också ett program för hur byggandet af pansarbåtar framdeles skulle fortgå. Det ingick i planen, att år 1908 skulle det finnas 12 pansarbåtar på vattnet; detta har verkligen också inträffat, men den sista af dessa 12 båtar var icke någon Svea, som kostat 2,900,000 kronor utan en Oscar II, som kostat 7 miljoner, och utvecklingen har icke gått genom några språng, utan har varit fullkomligt naturlig och konsekvent: från Sveatypen på något under 3 miljoner kronor öfver Oden på $3\frac{1}{2}$ miljoner, Dristigheten på $4\frac{3}{4}$ miljoner, Åran på $5\frac{1}{2}$ miljoner

till Oscar II på 7 miljoner, och nu äro vi uppe vid F-båten på 12 miljoner. Det är således efter min mening alldeles klart, att om man räknar med en framtida kostnad för F-båten af 12 miljoner kronor, så räknar man icke rätt.

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Kanske vill någon göra gällande den uppfattningen, att det i alla fall finnes en naturlig gräns för denna utveckling af pansarbåtarna, och att denna gräns nu är nådd. Den skulle ligga i de naturliga betingelser, som förefinnas i våra militärleder. Jag önskade, att jag kunde ansluta mig till en sådan uppfattning, men det kan jag verkligen icke. Det synes mig, som om denna naturliga gräns just med den föreslagna F-båten håller på att öfverskridas, och i samma ögonblick den öfverskrides, finnes någon gräns icke kvar. Jag vill påminna om, att Kalmarsund ända tills förslaget om F-båten framlades, ansetts vara af den största betydelse för sjöförsvaret. Det ansågs då nödvändigt, att pansarbåtar skulle kunna gå genom sundet. Nu få vi en båt, som sticker $1\frac{1}{2}$ meter djupare än Oscar II och ej kan gå genom sundet, och i samma stund förklaras detta icke vara af någon betydelse alls; tvärtom: Kalmarsund är en fälla, som det vore farligt att våga sig in i. — Den nya F-båten går visserligen genom våra »viktigare» militärleder, enligt hvad det upplyses. Men redan genom denna inskränkning »viktigare» finner man, huru som de gamla militärlederna börja krympa ihop. Tendensen är klar. Den kommer fortfarande att bli, att vi söka höja pansarbåtarnas artilleri och pansarskydd i kapp med stormakterna. Och för hvar gång blir problemet allt svårare att förlika med våra ekonomiska resurser och med krafvet på ett skärgårdsförsvär. Inför ett dylikt perspektiv har jag en stark känsla af att vi just nu befinna oss på en punkt, där vi ha allt skäl att stanna och betänka oss. Det beror icke på bristande försvarsvilja från min sida, det kan jag försäkra, och icke heller på någon missaktning för F-båtens stridsvärde i och för sig; kritiken mot densamma har icke verkat afgörande på mig. Men då den ekonomiska utredning, som skulle ligga till grund för blifvande försvarsåtgärder, ännu icke är klar; då vi således faktiskt för närvarande icke veta om vi ha råd att öka försvarsutgifterna eller ej; och då kostnaderna för fullföljande af kommitténs och regeringens förslag till flottans nybyggnader uppenbarligen äro vida högre än hvad som framgår af kommitténs siffror och af herr statsministerns anförande till statsrådsprotokollet, måste jag för min del på det allra bestämdaste afråda kammaren från att nu fatta beslut i denna nybyggnadsfråga.

Däremot tror jag icke, att det vore klokt att därför i år helt och hållet draga in alla anslag för flottans nybyggnader. Oafsedt om Riksdagen framdeles beslutar ett fortsatt pansarbåtsbygge eller ej, står det för mig alldeles klart, att väsentliga delar af flottans materiel alltjämt måste underhållas och förnyas. Det är en upp-

Angående
nyanskaffning
af krigsfor-
tygsmateriel.

(Forts.)

gift, som tillhör i realiteten de regelbundet och nödvändigt återkommande statsutgifterna och som icke utan verklig olägenhet kan åsidosättas. Då ingen plan till nybyggnad för närvarande föreligger, ifall Riksdagen, som jag hoppas, afslår F-båten, har jag trott, att den lämpligaste utvägen skulle vara, att Riksdagen beslöte att på extra stat anslå ett belopp, som jag föreslagit till 2 1/2 miljoner kronor, att föras till en flottans nybyggnadsfond, hvaröfver Riksdagen äger att framdeles förfoga.

I detta stycke har jag icke kunnat följa mina partikamrater, som velat helt enkelt öfverföra dessa medel till nästa års kassa-förlagsfond. Det förefaller mig alltför ovisst, hur nästkommande års riksdag kommer att förfoga öfver dessa medel, och med ett bifall till mitt förslag vinner man äfven det, att när framdeles Riksdagen kommer att fatta beslut angående plan för flottans nybyggnader, dessa nybyggnader till en början kunna forceras och den förlorade tiden därmed i någon mån återvinnas. Med en sådan åtgärd, som jag föreslagit, tror jag, att Riksdagen skulle på bästa sätt främja sjöförsvarets intresse och krafvet på stadga i statsregleringen utan att frångå den ståndpunkt, som jag motive-rat och som gör det omöjligt för mig att bifalla utskottets förslag. Jag vill därför rikta en vädjan till alla dem i denna kammare, som dela min uppfattning i detta hänseende, att vid voteringen understödja min motion. Herr talman, jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Det är icke mycken nytta i att yttra sig i frågan, då de flesta nog redan intagit sin position, men då jag varit med om att fatta det beslut, till hvilket utskottet kommit, skall jag i alla fall be att få nämna några ord.

Frågan gäller då i främsta rummet, huruvida vi skola bibehålla vårt sjöförsvaret eller icke. I det fallet tror jag icke meningarna äro mycket delade, utan de flesta anse nog, att sjöförsvaret är nödvändigt.

Sedan kommer den andra frågan: hurudant skall detta sjöförsvaret vara? Skall det vara baserad på pansarbåtar och torpedvapen eller skall det vara baserad på uteslutande torpedbåtar och undervattensbåtar? Därom ha ju meningarna varit delade. Vi ha hört, icke i dag, men åtskilliga gånger förut, att en hel del velat stödja sig på uteslutande torpedförsvaret. Jag tror nu emellertid för min del, att det är omöjligt för ett land som vårt att kunna basera hela sitt sjöförsvaret på torpedvapnen. Det är detsamma som ett mycket dåligt eller jag kan säga intet sjöförsvaret alls.

Vidare har diskuterats så mycket om, hvilken sorts pansarbåt vi skola ha. Vi hörde i går olika meningar om detta, och det ha vi hört många gånger förut. Vi ha också i dag hört uttalas olika meningar, vi ha hört uttalas den mening, som ovillkorligen velat

ha ett starkt pansarbåtsförsvaret, men hurudant detta skulle bli, därom äro åsikterna, som sagdt, mycket delade. Jag får för min del säga, att jag icke förstår de herrar, som påstå, att de vilja ha ett starkt pansarbåtsförsvaret, men ha det billigt, och i alla fall vilja ha gröfre kanoner än som föreslagits och likväl en mera grundgående båt än denna F-båt. Den förste föredragshållaren i går — och en ärad talare i dag instämde delvis med honom — påstod, att hans mening var, att vi skulle ha pansarbåtar, som voro bestyckade med två 30 1/2 cmrs kanoner. De skulle egentligen icke ha någon fart, det betydde mindre, fast detta i många år af flottans män ansetts vara en hufvudsak att få så hög fart på fartygen som möjligt. Men nu tycks som det synes icke vara så kinkigt med farten. Han ville emellertid ha 30 1/2 cmrs kanoner, ville ha det tjockaste pansar, lika kraftigt som någon af våra grannstater, 290 mm. eller så ungefär, som de ju ha, men han ville icke, att de skulle gå djupare än på sin höjd 6 meter. Det skulle vara intressant att se, hur nu detta skulle kunna förenas. Mina herrar, den som skall lösa detta problem med en båt, som skall ha någon fart, måste vara ett geni, under nuvarande förhållanden nämligen, det kan ju inträffa omständigheter, som kunna förändra förhållandet; men jag ville se den, som för närvarande kan göra det.

Vi läto emellertid göra upp en ritning i försvarskommittén, hufudsakligen i öfverensstämmelse med det förslag, som den förste föredragshållaren i går kom med. Det var en pansarbåt med 30 1/2 cmrs kanoner men med icke så tjockt pansar som den föreslagna F-båten, 150 mmrs bepansring, men denna typ komme ändå med sitt grofva artilleri att ligga 6,3 meter djupt med vanligt kolförråd — jag har för öfrigt ritningarna här — och 6,5 med fullt kolförråd, sålunda skulle den ligga 1 cmr högre än F-båten både med normalt och med fylldt kolförråd, 1 cmr som sagdt högre. Tro herrarne då, att om vi hänga på denna båt det pansar, som föredragshållaren förordade, att han skulle ligga så grundt som den nu föreslagna F-typen? Nej, och hur skulle vi då kunna gå militärlederna med en båt, som ligger djupare än F-båten? Jag tror att denna båt komme att hänga upp sig i militärlederna, om icke han hänger förr, men kanske den kommer att hänga intill.

Det är vidare sagdt, att vi icke kunna bära de kostnader, som en pansarbåt af F-typ skulle medföra. Det är klart, att det är stora kostnader, det är jag den förste att erkänna, men jag kan icke hjälpa, att jag äfven om kostnaderna bli stora, omöjligt kan dra mig för att därför låta bli att vidmakthålla vårt sjöförsvaret. Om vi låta vårt sjöförsvaret förfalla, hvad blir då följden? Jo, följden blir den, att vi stå inför risken att förlora vår självständighet. Låta vi vårt sjöförsvaret förfalla, kan vår självständighet gå förlorad, och det ganska snart, och jag tror, att om vi stode i den situationen, att det vore fråga om, hvad det var värdt att få bibehålla vår självständighet som nation, då skulle vi icke

*Angående
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Angående
nyanskaffning
af krigsjar-
tygsmateriel.
(Forts.)

se på kostnaderna och bry oss om, om det kostade en eller tre miljoner mer eller mindre. Då tror jag herrarne skulle erkänna, att vi begått en dumhet, då vi icke vidmakthållit försvaret, så att vi kunna existera som själfständig nation.

Sedan är taladt så mycket om, att de ekonomiska beräkningar, som äro gjorda i försvarskommittén, icke hålla streck. Ja, det är förut bevisadt, att hvem som än gör dessa beräkningar, finns det ingen möjlighet att få klarhet i, hur vår ekonomiska bärkraft skall ställa sig för framtiden. Det finns enligt min åsikt sålunda ingen möjlighet att göra upp bestämda beräkningar i detta fall. Man får stödja sig på de faktiska förhållanden, som föreligga och som funnits under de närmaste föregående åren, och såvidt jag kan se, har icke försvarskommittén sträckt sig för långt i detta fall utan hållit sig på så låg nivå, att jag tror, såvidt förhållandena äro normala, att de ekonomiska bärkrafterna komma att hålla sig öfver den nivå, som försvarskommittén beräknat, men där inverka så många faktorer, så att något bestämdt uttalande är i den vägen omöjligt att göra.

Tiden är långt framskriden, herr talman, och jag behöfver icke uppehålla tiden längre, här skola så många andra yttra sig. Jag ber emellertid för min del att på det bestämdaste yrka bifall till utskottets förslag, och jag tror, att om Riksdagen bifaller detta förslag, Riksdagen gör en för vårt land god gärning.

Med herr Andersson i Skifarp instämde herrar *Lundell*, *Vennersten*, *Berg* i Staby och *Andersson* i Bråborg.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden och då flera talare anmält sig för yttrandes afgifvande, beslöt kammaren nu på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.